

**LOMITUSPALVELUYRITYKSEN MAHDOLLISUUDET
LAPISSA**

Tea Flankkila

Opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Agrologi (AMK)

2020

Maaseutuelinkeinot
Agrologi

Tekijä	Tea Flankkila	Vuosi	2020
Ohjaaja(t)	Merja Mattila		
Työn nimi	Lomituspalveluyrityksen mahdollisuudet Lapissa		
Sivu- ja liitesivumäärä	73 + 7		

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee yleisesti Suomen lomitusorganisaatiokennetta, Lapin maatalouden ja lomituksen tilannetta sekä lomituspalveluyrityksen perustamista. Teoria sisältää maakunnan maatalouteen liittyvää tutkimustietoa, lomitukseen liittyvää lainsäädäntöä sekä maakuntauudistuksessa olleita uudistusehdotuksia lomitushallintoon ja lomitusten toteuttamiseen.

Opinnäytetyön tutkimukselliset tavoitteet oli selvittää Suomen lomitusjärjestelmää, kartoittaa Lapin maatalouden tilannetta, ennakoida tulevaisuuden tuomia haasteita lomituskentällä, selvittää lomituspalveluyrityksen toimintatapoja sekä tutkia sen soveltuvuutta Lappiin.

Opinnäytetyön toteuttamistapa on kvantitatiivinen kyselytutkimus, joka suoritettiin Webropol-kyselynä syksyllä 2019 Suomen lomituspalveluyrittäjille. Kysely jaettiin lomituspalveluyrittäjille sähköpostitse. Vastauksia saatiin kahdeksan kappaletta eri puolelta Suomea. Kyselyssä selvitettiin yritystoiminnan syntyyn ja pyörittämiseen liittyviä yleisiä käytäntöjä, yrittäjien osaamista, asiakastilojen ja työntekijöiden määrää, yhteistyöstä paikallisyksiköiden kanssa sekä monialaisuutta lomituspalveluyritystoiminnassa.

Vastauksien pohjalta analysoitiin lomituspalveluyritys mahdolliseksi Lappiin yhteistyöverkostojen, yhteisyrittäjyyden sekä monialaisuuden perusteella. Vahvan maatalouden alueella tilojen määrä sekä etäisyydet ovat paremmassa suhteessa verrattuna muuhun maakuntaan. Tällä alueella yrittäjän on mahdollista työllistää itsensä päätoimisena lomituspalveluyrittäjänä, mutta muualla Lapissa monialainen yritystoiminta on todennäköisempää. Monen eri yrittäjän omistama yritys laajentaa yrityksen tarjoamaa osaamista sekä monialainen yritystoiminta parantaa työllistymismahdollisuuksia.

Avainsanat

lomitus, lomituspalveluyritys, Mela, paikallisyksikkö, vuosiloma

Rural industries
Agronomist

Author	Tea Flankkila	Year	2020
Supervisor	Merja Mattila		
Subject of thesis	Possibilities of substitution service company in Lapland		
Number of pages	73 + 7		

The theoretical part of the thesis deals with the structure of the Finnish organization of substitution, the situation of agriculture and substitution in Lapland and the establishment of a substitution service company. The theory includes research on provincial agriculture, legislation in substitution and provincial reform proposals in substitution service company and its execution.

The research aims of the thesis were to find out the Finnish system of substitution, to map the agricultural situation in Lapland, to anticipate future challenges in the substitution organization, to find out how the substitution company operates and how to apply it to Lapland.

The thesis is based on a quantitative survey, which was conducted as a Webropol survey in the autumn of 2019 for Finnish substitution service entrepreneurs. The survey was distributed to the replacement service providers via email. Eight responses were received from all over Finland. The survey explored common practices related to the creation and running of businesses, entrepreneurial skills, customer space and employee numbers, cooperation with local units, and diversity in outsourcing business.

Based on the responses, the substitution service company was analyzed as possible in Lapland based on cooperation networks, joint ventures and multidisciplinary activities. In a strong agricultural area, the number of farms and the distances are better compared to the rest of the province. In this area, it is possible for an entrepreneur to employ himself as a full-time substitution entrepreneur, but elsewhere in Lapland it is more likely to have a multidisciplinary company. Owned by a wide range of entrepreneurs, the company expands its expertise and multidisciplinary business activities to improve employment opportunities

Key words Substitution, substitution service company, Mela, local unit, annual holiday

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	SUOMEN LOMITUSJÄRJESTELMÄ.....	8
2.1	Lomitusjärjestelmäorganisaatio	8
2.2	Lomitusoikeus.....	9
2.2.1	MYEL-vakuutus.....	10
2.2.2	Muut Melan tarjoamat vakuutukset.....	12
2.3	Maatalousyrittäjän vuosiloma.....	13
2.4	Maatalousyrittäjän sijaisapu.....	14
2.5	Maksullinen lomitus	16
2.6	Itse järjestetty lomitus	17
3	LOMITUS LAPISSA.....	18
3.1	Lapin maataloudesta lyhyesti.....	18
3.2	Lapin paikallisyksiköt	20
3.2.1	Ylitornion paikallisyksikkö.....	20
3.2.2	Sallan, Posion ja Sodankylän paikallisyksiköt	21
3.3	Muuttuva lomituskenttä	23
3.3.1	Maakuntaudistus	23
3.3.2	Lomitus maakuntaudistuksessa	24
3.3.3	Lomitusoikeuteen ehdotettuja uudistuksia.....	24
4	LOMITUSPALVELUYRITYKSEN PERUSTAMINEN	26
4.1	Yrittäjä ja yrittäjyys.....	26
4.2	Liiketoimintasuunnitelma.....	27
4.3	Markkinat ja markkinointi	28
4.4	Yrityksen talous	30
4.4.1	Kirjanpito ja verotus.....	30
4.4.2	Kannattavuus	31
4.4.3	Budjetti	32
4.4.4	Vakavaraisuus ja maksuvalmius	33
4.5	Hankinnat.....	34
5	KYSELY SUOMEN LOMITUSPALVELUYRITYKSILLE	36
5.1	Kvantitatiivinen kyselytutkimus	36

5.2	Kyselyn toteutus	37
5.3	Kyselyn tulokset.....	37
5.3.1	Yrityksen perustiedot.....	37
5.3.2	Yritystoiminnan synty	40
5.3.3	Asiakkaat ja työntekijät nykypäivänä	45
5.3.4	Yleisesti yritystoiminnasta	47
5.3.5	Yhteistyö paikallisyksiköiden kanssa.....	51
5.3.6	Monialainen yritystoiminta	54
5.3.7	Yrittäjien loppusanat.....	56
5.4	Tulosten analysointi	58
5.4.1	Lomituksen toteuttamisen haasteet.....	58
5.4.2	Lomituspalveluyritystoiminnan aloittaminen	59
5.4.3	Yrityksen asiakkaat ja työntekijät.....	60
5.4.4	Riskienhallinta	60
5.4.5	Yhteistyö paikallisyksiköiden kanssa.....	61
5.4.6	Monialainen yritystoiminta	62
5.5	Johtopäätökset	64
6	POHDINTA.....	67
	LÄHTEET.....	69
	LIITTEET	74

1 JOHDANTO

Suomessa toimii ainutlaatuinen lomitusjärjestelmä, joka takaa maatalousyrittäjille oikeudet lakisääteisiin lomapäiviin. Kunnallinen lomitusorganisaatio koostuu kolmesta portaasta, jotka ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela sekä paikallisyksiköt lomittajineen. Lapissa toimii vuoden 2019 alusta alkaen neljä paikallisyksikköä, jotka ovat Ylitornio, Salla, Sodankylä sekä Posio. Lapin lomaoikeudellisista maatalousyrittäjistä yli 60 prosenttia asuu Ylitornion paikallisyksikön alueella. (Rautiainen 2019.) Paikallisyksiköiden rinnalla Suomessa toimii lomituspalveluyrityksiä.

Maatalouden rakennemuutoksen myötä maatilojen määrät ovat vähentyneet ja yksikkökoot kasvaneet. Lomittajien työpäivien pituudet ovat lyhentyneet maataloiden automatisoitumisen myötä, ja tämä on tuonut uusia haasteita paikallisyksiköille lomittajien työllistämisessä. Maatalouden murros on myös nostanut esille uusia kysymyksiä lomituksen järjestämiseen ja organisointiin, sekä mahdollinen maakuntamalliratkaisu tuo uusia kysymyksiä. Opinnäytetyön 3.3 -luvussa on lisättuna maakuntamalliratkaisuun ehdotettuja muutoksia lomitukseen.

Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu Suomen lomitusorganisaatorakenteesta sekä -lainsäädännöstä, Lapin maatalouden ja lomituksen tilanteesta sekä lomituspalveluyrityksen perustamisen teoriasta. Työn tavoitteina oli selvittää Suomen lomitusjärjestelmää, kartoittaa Lapin maatalouden tilannetta, ennakoida tulevaisuuden tuomia haasteita Lapin lomituskentällä, selvittää lomituspalveluyrityksen toimintatapoja sekä tutkia sen soveltuvuutta Lappiin. Teoriaosuudessa ja pohdinnassa näkyy opinnäytetyön kirjoittajan työkokemuksen ja opiskelujen tuoma ammattitieto viittauksien rinnalla erityisesti luvussa 3.1. sekä luvun 4. yrityskohtaisissa pohdinnoissa. Työ on rajattu Lapin maakunnan maatalouteen, eli porotalouden sijaisapua ei työssä käsitellä.

Opinnäytetyön tutkimusosuus suoritettiin kyselytutkimuksella Suomen lomituspalveluyrittäjille syksyllä 2019. Kysely julkaistiin lokakuussa 2019 Webropolissa ja se jaettiin suorana sähköpostilinkkinä lomituspalveluyrittäjille. Yrittäjien yhteystiedot etsittiin Yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä sekä maatalousalan internetsivujen avulla. Kysely oli jaettu teemoittain eri lomituspalveluyrittäjyyttä koskeviin

osa-alueisiin. Kysymyksiä oli sekä pakollisia että vapaaehtoisia, jotka aukenivat vastaajalle vastausten perusteella. Pakolliset kysymykset on esitetty joko graafisina kuvioina tai auki kirjoitettuna, sekoittamalla anonyymi järjestys. Vapaaehtoiset vastaukset on kirjoitettu auki sekoittamalla järjestystä. Kyselyyn vastanneita oli kahdeksan kappaletta, eri puolelta Suomea.

Luvussa 5.4 analysoidaan kyselyn vastausten pohjalta lomituspalveluyrityksen soveltuvuutta Lappiin. Luvussa on arvioitu yrityksen mahdollisuuksia ja haasteita erikseen vahvan ja heikkenevän maatalouden alueilla sekä maatalouden murros-alueella. Viimeisessä luvussa pohditaan yleisesti opinnäytetyön onnistumista tavoitteisiin nähden sekä työn mahdollisia hyötyjä tulevaisuudessa.

2 SUOMEN LOMITUSJÄRJESTELMÄ

2.1 Lomitusjärjestelmäorganisaatio

Lomitustoimien ylin johtaminen, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveystoiministeriölle. Lomituksen toimeenpanosta puolestaan vastaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos eli Mela. (Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain muuttamisesta 1663/2015 2:9 §.) Lomituksen toimeenpano on hoidettu jakamalla Suomi alueisiin, joissa lomituksen järjestämisestä ja siihen liittyvistä hallinnollisista toimenpiteistä vastaavat paikallisyksiköt (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016e, 169). Paikallisyksikön on järjestettävä lomituspalvelulain mukaiset lomituspalvelut niille maatalousyrittäjille, jotka harjoittavat maataloutta pääasiallisesti sen toiminta-alueella, ilman että järjestävät lomituksensa itse (Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain muuttamisesta 1663/2015 2:11 §).

Mela on pyrkinyt taloudellisuuden ja palveluiden joustavuuden turvaamiseksi yhdistämään paikallisyksiköjä aiempaa suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Vuoden 2019 alusta Suomessa toimii 41 paikallisyksikköä. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019c.) Paikallisyksikkö voi järjestää lomitukset palveluksessaan olevien lomittajien avulla tai ostamalla palvelut julkisen tai yksityisen sektorin palveluntuottajalta. Mikäli lomittaja toimii paikallisyksikössä työsuhteessa, häneen sovelletaan kunnallista yleistä virka- ja työehtosopimusta. Paikallisyksikkö päättää lomituspalvelujen suorittamistavasta ja -ajasta, itse järjestetyn lomituksen korvaamisesta sekä asiakasmaksujen perinnästä alueellaan. (Parsons, Uusitalo, Juurikko 2017,11.)

Maatalousyrittäjällä on täten mahdollisuus järjestää itse oma lomituksensa paikallisyksikön tarjoamien palveluiden sijaan. Maatalousyrittäjän on tällöin ilmoitettava itse järjestettävästä lomituksesta etukäteen paikallisyksikölle. Ilmoittaminen lomituksesta seuraavalle vuodelle on tehtävä kummassakin tapauksessa 30. kesäkuuta mennessä. Siirtyminen itse järjestetyn lomituksen piiriin tapahtuu yleensä seuraavan vuoden tai kesän alussa. Siirryttäessä itse järjestetyn lomi-

tuksen piiriin, paikallisyksikkö ei ole vastuussa lomituksen järjestämisestä maatalousyrittäjälle tulevana vuotena. Ilmoitus tulee tehdä myös silloin, jos maatalousyrittäjä haluaa takaisin kunnallisen lomituksen piiriin. (Ronkainen 2019.)

Mela korvaa paikallisyksiköille lomituspalvelulain mukaisista lomituspalveluista aiheutuvat, toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeelliset nettokustannukset. Näitä ovat esimerkiksi lomittajien palkkaus- ja täydennyskoulutuskulut. Maatalousyrittäjien lomituspalvelujen korvaus maksetaan valtion talousarvioon varatusta arvioidusta määrärahasta. Kuukausittain Mela maksaa paikallisyksiköille ennakkoa lomituskustannuksiin. Seuraavan vuoden keväällä paikallisyksiköt tekevät tilitykset Melalle varainhoitovuoden kustannuksista. Näiden perusteella Mela maksaa paikallisyksiköille loppueriä, jos ennakot ovat olleet liian pieniä kustannuksiin nähden tai vastaavasti perii maksettuja ennakoita takaisin. (Parsons ym. 2017, 12.)

2.2 Lomitusoikeus

Maatalousyrittäjien lomitusoikeuden avulla kotieläintuotantoa harjoittava maatalousyrittäjä voi saada sijaisen hoitamaan eläintenhoitoon liittyviä työtehtäviä joko vuosilomansa tai sairauslomansa aikana (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016a). Lomitusoikeuden tarkoituksena on tukea maatalousyrittäjän sosiaaliturvan toteutumista, työssä jaksamista ja työurien pidentymistä. Laki lomituspalvelulain muuttamisesta 1663/2015 mukaan lomitusoikeus koskee maatalousyrittäjää,

1. ”joka on ollut velvollinen ottamaan maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 10 §:ssä tarkoitetun vakuutuksen ja jolla on voimassa sanottu vakuutus maatalousyrityksestä.
2. jonka maatalousyrityksen kotieläintuotanto käsittää lomituspalvelujen käyttämisajankohtana vähintään kuusi kotieläinyksikköä.
3. joka ei saa työntekijän eläkelain (395/2006) 3 §:ssä mainitun lain mukaista toistaiseksi myönnettyä täyttä työkyvyttömyyseläkettä tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruista kuntoutustukea tai työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) mukaista tapaturmaeläkettä, joka on myönnetty vähintään 60 prosentin työkyvyn alentuman perusteella, tai sitä vastaavaa liikennevakuutuslain (279/1959) mukaista korvausta.

4. jonka maatalousyrittäjä on tiettyjen maa- ja metsätalouseläkelainin tukimuotojen toteutamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 702/2014, jäljempänä maatalouseläkelainin ryhmäpoikkeusasetus, tarkoitettu pk-yrittäjä.
5. jonka maatalousyrittäjä ei ole maatalouseläkelainin ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettu vaikeuksissa oleva yrittäjä.
6. jonka maatalousyrittäjälle ei ole annettu perintämääräystä tuen sääntöjenvastaisuutta ja sisämarkkinoille soveltumattomuutta koskevan komission päätöksen perusteella tai jos perintämääräys on annettu, siinä tarkoitettu saatava on maksettu.
7. Sen estämättä, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, lakia sovelletaan myös maatalousyrittäjään, joka on maatalousyrittäjän eläkelainin 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja täyttää muutoin kuin ikänsä puolesta 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua vakuutuksen saamisen edellytykset.” (Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulainin muuttamisesta 1663/2015 1:3 §.)

Lomituspalveluiden saamisen lähtökohtana on maatalousyrittäjäkohtaisuus eli edellä mainittujen edellytysten tulee täytyä maatalousyrittäjässä, johon lomituspalveluita haetaan. Lomituspalveluiden määrä on yrittäjäkohtainen, eli yrittäjä ei voi saada enempää vuosiloma- tai sijaisapupäiviä tai tuettua maksullista lomitusta, vaikka omistaisi enemmän maatalousyrittäjäkohtaisia. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016e, 7.) Suomessa suurin osa maatalouksista on perheyrittäjäkohtaisia, jotka ovat toiminimen alaisia. Maatalouksien yhdistämisen myötä, lomituspalveluita on laajennettu koskemaan myös yhtiömuotoisia maatalouksia.

2.2.1 MYEL-vakuutus

Maatalousyrittäjien eläkelaki MYEL on viljelijöiden, metsätalouksien, kalastajien ja poronhoitajien sekä heidän perheenjäsentensä työeläkevakuutus. Näiden lisäksi tieteen ja taiteen apurahansaajat vakuutetaan maatalousyrittäjien eläkelainin mukaan. Apurahan tulee olla tarkoitettu vähintään neljän kuukauden taiteelliseen tai tieteelliseen työskentelyyn Suomessa. Vuonna 2019 apuraha oli euromäärältään vähintään 1 300 euroa, mikä vastaa työtuloksi muutettuna 3 900 euroa. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018c.) MYEL-vakuutus on useimmiten pakollinen, mutta yrittäjä voi ottaa vakuutuksen myös vapaaehtoisena (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019a).

MYEL-vakuutus perustuu MYEL-työtuloon. Vakuutus on pakollinen maatilataloutta harjoittavalle 18–69-vuotiaalle viljelijälle, jolla on peltoa ja metsää vähintään viisi MYEL-hehtaaria ja vuotuinen työtulo on vähintään 3 900 euroa (v.2019). Metsänomistaja vakuutetaan, mikäli hänellä on metsää viisi MYEL-hehtaaria. Tämä vastaa Pohjois-Suomessa sataa hehtaaria metsää. Kalastaja vakuutetaan, jos häntä verotetaan kalastustulosta ja hänen vuotuinen työtulonsa on vähintään 3 900 euroa. Poronhoitaja puolestaan vakuutetaan, jos hänen työtulonsa on vähintään 3 900 euroa ja hän työskentelee omaan tai paliskunnan lukuun. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018b.)

Yrittäjän puoliso vakuutetaan samoilla ehdoilla kuin yrittäjä itse. Muut perheenjäsenet vakuutetaan, mikäli he työskentelevät tilalla palkkaa vastaan. Jos palkkaa ei makseta, MYEL-vakuutuksen voi tarpeen mukaan ottaa heille vapaaehtoisesti. Tilan palkattu työvoima vakuutetaan työntekijäin eläkelain (TyEL) mukaan. (Enroth ym. 2007, 53.)

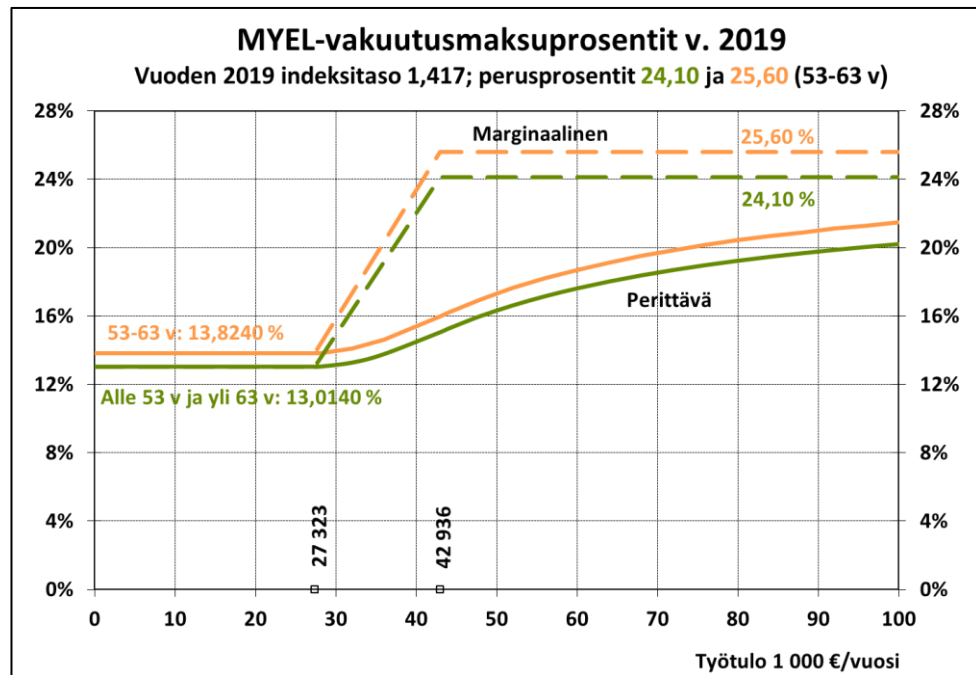
Vuoden alussa voimassa olevasta MYEL -työtulosta lasketaan henkilökohtainen MYEL-vakuutusmaksu. Vakuutusmaksut peritään maksun suuruuden mukaan 1-3 erässä helmikuussa, toukokuussa ja lokakuussa. MYEL-maksun yhteydessä peritään työajan MATA-vakuutusmaksu sekä ryhmähenkivakuutus. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019b.) MYEL-vakuutus vaikuttaa Kelan tarjoamiin etuuksiin, kuten sairausvakuutuksen päivärahaan, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan sekä kuntoutusrahaan. Työtulo ratkaisee päivärahan ja korvauksen suuruuden, mutta kaikki Melan vakuutusmaksut ovat verovähennyskelpoisia. (Halttunen 2016, 4–8.)

Vuoden 2019 alusta alle 53-vuotiaiden ja 63 vuotta täyttäneiden vakuutusmaksu alle 27 322,93 euron työtulosta on 13,0140 prosenttia. Vakuutusmaksu nousee liukuvasti aina 42 936,11 euron työtuloon asti. Tämän ylittävältä osalta maksetaan veroa 24,10 prosenttia. 53–62-vuotialta peritään korkeampaa vakuutusmaksua suuremman eläkekarttuman takia. Heidän vastaavat prosenttilukunsa ovat 13,8240 ja 25,60. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019b.) Taulukkoon 1 on kerätty rinnakkain eri ikäryhmien vakuutusmaksuprosentit vuodelta 2019.

Taulukko 1. Vakuutusmaksuprosentit vuonna 2019

MYEL-työtulo	alle 53-vuotiaat ja yli 63-vuotiaat	53–62-vuotiaat
>27 322, 93€	13,0140 %	13,8240%
<42 936,11€	24,10%	25,60%

Eläkemaksut täten kasvavat työiän karttuessa. Merkitystä on myös sillä, miten suurella työtulolla MYEL-vakuutus on ollut voimassa. (Halttunen 2016, 16.) Alla olevasta Melan kuviosta näkee vakuutusmaksuprosentin liukuvuuden tarkemmin (Kuvio 1).



Kuvio 1. Vakuutusmaksuprosentit vuonna 2019 (Ronkainen 2019)

2.2.2 Muut Melan tarjoamat vakuutukset

Melan tarjoamia vakuutuksia maatalousyrittäjille on sekä lakisääteisiä että vapaaehtoisesti otettavia. Mela hoitaa eläkevakuuttamisen lisäksi maaseudun yrittäjien sekä apurahansaajien sosiaaliturvaa, esimerkiksi lakisääteisiä työtapaturmavakuutuksia. Organisaatio huolehtii myös vapaa-ajan tapaturma- ja ryhmähenkivakuutuksesta, Mela-sairauspäivärahasta, sekä antaa työhyvinvointi- ja työturvallisuusopastusta. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018a.)

Mela vastasi myös luopumistukijärjestelmästä, mutta sen voimassaolo päättyi 31.12.2018 (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019a). Mela ilmoittaa vuosittaiset muuttuvat vakuutusmaksut sekä muut ajankohtaiset asiat vuoden alussa nettisivuillaan sekä tarvittaessa kirjeellä maatalousyrittäjille.

2.3 Maatalousyrittäjän vuosiloma

Vuosilomaan on oikeutettu päätoiminen maatalousyrittäjä, jolla on voimassa-oleva MYEL-vakuutus. Vuosilomapäiviä on vuodessa 26 yrittäjää kohden. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016b.) Laki maatalousyrittäjien lomituspäätöslain muuttamisesta 1663/2015 kuvaa päätoimisen yrittäjän sanoin:

”Päätoimisena maatalousyrittäjänä pidetään maatalousyrittäjää, jonka työpanos lomituspäätöslain mukaisesti ja sitä edeltävien kuuden kuukauden aikana on kohdistunut maatalouden harjoittamiseen vähintään samassa määrin kuin maatalousyrittäjän ulkopuolella tapahtuvaan työskentelyyn.” (Laki maatalousyrittäjien lomituspäätöslain muuttamisesta 1663/2015 1:4 §.)

Yrittäjän vuosilomaoikeutta ei rajoita YEL-vakuutuksen alainen yritystoiminta tai työ- tai virkasuhde. Aloittavalla maatalousyrittäjällä on vuosilomaoikeus ensimmäisenä yrittäjävuotenaan, mikäli hänen MYEL-vakuutuksensa on voimassa 1.1. alkaen. Saman maatalousyrittäjän väistyvillä yrittäjillä on mahdollisuus siirtää käyttämättä jääneet vuosilomapäivänsä jatkavalle yrittäjälle. Työttömyysetuutta saavaa maatalousyrittäjää ei lueta päätoimiseksi yrittäjäksi. Yrittäjällä ei ole vuosilomaoikeutta myöskään työkyvyttömyyseläkkeen suuruisen kuntoutustuen aikana. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016b.)

Vuosilomaoikeutta varten kotieläimiä on oltava vähintään lakisääteiset kuusi kotieläinyksikköä. Kotieläinyksikköön lasketaan vain ne eläimet, jotka verotetaan maatalouden verotuksessa. Lisäksi kotieläintalouden on kuuluttava maatalouden tuloverolain piiriin. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016d.)

Eri tuotantoeläimille on laskettu eri kotieläinyksikön määritelmät. Yksi kotieläinyksikkö eri tuotantoeläimillä on

- yksi lehmä

- neljä emolehmää
- neljä muuta nautaa
- neljä yli kuuden kuukauden ikäistä vuohta
- 10 yli kuuden kuukauden ikäistä lammasta
- kaksi hevosta
- kolme emakkoa porsaineen
- neljä karjua
- 15 muuta sikaa
- 30 siitoskettua tai suomensupea
- 60 muuta siitoturkiseläintä
- 100 siipikarjaeläintä
- 1 000 broileria tai 1 000 alle 16-viikkoista kananpoikaa. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016d.)

Paikallisyksikön tarjoamaa lomitusta käytettäessä, kaikkien yrittäjien on pidettävä 20 vuosilomapäivää samanaikaisesti, mikäli tilan kotieläinten määrä on enimmillään 20 kotieläinyksikköä. Myös maatilalla, jolla yhteenlaskettu lomituspäivän pituus on enimmillään yhdeksän tuntia, on yrittäjien pidettävä lomansa samanaikaisesti. Paikallisyksikön järjestämiin lomituksiin saa sisältyä enintään kolme sunnuntaita tai pyhäpäivää. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016b.)

2.4 Maatalousyrittäjän sijaisapu

Laki maatalousyrittäjien lomituspäivälain muuttamisesta 1663/2015 kuvaa sijaisapuun oikeutetun maatalousyrittäjän sanoin:

”Sijaisapuun on oikeutettu maatalousyrittäjä, joka sijaisavun tarpeen alkaessa on merkittäväällä työpanoksellaan huolehtinut ja vastannut maatalousyrittäjien päivittäin välttämättömistä kotieläinten hoitotoista.” (Laki maatalousyrittäjien lomituspäivälain muuttamisesta 1663/2015 1:5 §.)

Sijaisapua käytetään esimerkiksi synnytyksen aikaan, lasten hoitoon tai omaan kuntoutukseen. Sijaisavusta on maatalousyrittäjän tehtävä hakemus omaan paikallisyksikköönsä. Laki maatalousyrittäjien lomituspäivälain muuttamisesta 1663/2015 luettelee tarkemmin sijaisavun erilaiset muodot sekä perusteet rajoituksineen:

1. ”Sijaisapu kuntoutusta sekä työkykyä ylläpitävää toimintaa varten.
2. Sijaisapu sairaan lapsen hoitoa varten.
3. Sijaisapu raskautta, synnytystä sekä lapsen ja adoptiolapsen hoitoa varten.

4. Sijaisapu alle kolmevuotiaan hoitoa varten.
5. Sijaisapu muilla perusteilla.
6. Sijaisapu yritystoiminnan järjestelyä varten.” (Laki lomituspalvelulain muuttamisesta 1663/2015 2:7 §.)

Sijaisavun tarve tarkoittaa sitä, että tilan töitä ei pystytä järjestämään yrityksen sisäisin järjestelyin ilman ulkopuolista apua. Tilan ulkopuolinen ansiotyö ei ole esteenä sijaisavun saamiselle, jos sijaisapua tarvitsevan yrittäjän tehtäväosuus tilan välttämättömistä päivittäisistä kotieläinten hoitotöistä on merkittävä eikä tehtävien suorittamista voida siirtää myöhemmäksi. Sijaisapua voidaan lakisääteisesti myöntää yritystoiminnan jatkamisen tai siitä luopumisen vaatimia järjestelyjä varten. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016c.)

Sijaisapua ei kuitenkaan voida myöntää, mikäli maatalousyrittäjä ei voi sairausloman tai kuntoutuksen jälkeen palata työhönsä. Sijaisapua saa enintään 60 päivää seuraavan puolen vuoden aikana, kun eläkepäätös on annettu tai maatalousyrittäjä on kuollut. Oikeus sijaisapuun päättyy täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen, tapaturmaeläkkeeseen sekä yrittäjyyden päättyessä vanhuuseläkkeeseen. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016c.) Alla olevassa kuviossa on ote Melan sijaisapuhakemuksesta, josta näkee sijaisavun tarpeiden syiden erottelemisen tarkemmin (Kuvio 2).

Sijaisapua on haettava ennen sijaisaputöiden aloittamista.

Hakijan tiedot	
Sukunimi ja etunimet	Henkilötunnus
Lähiosoite, postinumero ja postitoimipaikka	
Sähköpostiosoite	Puhelinnumero
Sijaisavun tarve ja syy (tarvittavat * liitteet kerrattu seuraavalla sivulla)	
Haen sijaisapua ajalle (pv.kk.vu - pv.kk.vu)	Toimitan tarvittavat liitteet <input type="checkbox"/> postitse <input type="checkbox"/> henkilökohtaisesti
Työkyvyttömyys*	<input type="checkbox"/> Lääkinnälliseen kuntoutukseen osallistuminen*
Raskaus, synnytys tai lapsen hoito*	<input type="checkbox"/> Työkykyä ylläpitävään toimintaan osallistuminen*
- erityisäitiysrahakausi	<input type="checkbox"/> Varusmies- tai siviilipalveluksen suorittaminen*
- äitiysrahakausi	<input type="checkbox"/> Kertausharjoituksen tai täydennyspalveluksen suorittaminen*
- isyysrahakausi	<input type="checkbox"/> Yritystoiminnan järjestely*
- vanhempainrahakausi	- pysyvän työkyvyttömyyden takia <input type="checkbox"/>
- adoptiovanhemman vanhempainrahakausi	- yrittäjän kuoleman johdosta <input type="checkbox"/>
- adoptiovanhemman isyysrahakausi	
Alle 10-vuotiaan lapsen äkillinen sairastuminen	<input type="checkbox"/> Lähiomaisen kuolema <input type="checkbox"/>
Erityishoitorahaa saavan lapsen hoito tai kuntoutus*	<input type="checkbox"/> Lähiomaisen hautajaiset <input type="checkbox"/>
Alle 3-vuotiaan lapsen hoito*	<input type="checkbox"/> Muu syy, mikä? <input type="text"/>
Lapsen nimi ja syntymäaika	

Kuvio 2. Sijaisavun tarpeet ja syyt (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2013)

2.5 Maksullinen lomituis

Vuosilomaan oikeutetulla maatalousyrittäjällä on mahdollista saada 120 tuntia tuettua maksullista lomituisuusta vuodessa (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016b). Tämän lisäksi on mahdollista saada myös täysin maksullista lomituisuusta. Maksullisten lomituisuusten ehtona on, että lomittaja on paikallisyksikössä vapaana vuosiloma- ja sijaisapulomituisuksien suorittamisen jälkeen. Tuettua tai täysin maksullista lomituisuusta ei täten voi suorittaa maatalousyrittäjän itse ehdottama tilapäinen lomittaja. Täysin maksullista lomituisuusta on mahdollista saada vuosilomaoikeutetun maatalousyrittäjän lisäksi myös vuosilomaoikeudeton maatalousyrittäjä. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019d.)

Mela ilmoittaa vuosittain enimmäissumman, millä paikallisyksiköt voivat tukea tuetusta maksullisesta lomituisuksesta aiheutuneita kustannuksia maatalousyrittäjälle. Vuonna 2019 se oli suurimmillaan 14,19 euroa tunnilta. Täysin maksullisen lomituisuksen hinta maatalousyrittäjille oli puolestaan korkeintaan 36,12 euroa tunnilta. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019d.) Jokainen paikallisyksikkö ilmoittaa vuosittaiset muutoksensa asiakkailleen.

2.6 Itse järjestetty lomituis

Paikallisyksiköiden tarjoamien palveluiden lisäksi maatalousyrittäjän on mahdollista hankkia tilalleen työntekijä tai käyttää yrityksen tarjoamia lomituspalveluita. Työntekijän palkkauksessa on omat hyötynsä sekä haasteensa, sillä hän tuo mukanaan työntekijöistä aiheutuvat kustannukset. Lomituspalveluita tarjoava yritys ei ole sidoksissa paikallisyksikön lomituspäiväsäännöksiin. Esimerkiksi vuosilomapäiviä voidaan järjestää pyhäpäivinä enemmän kuin paikallisyksikön tarjoamat kolme päivää. Itse järjestetyssä lomituksessa paikallisyksikkö maksaa lomituspalvelun tuottajalle korvausta lomituksesta aiheutuviin kustannuksiin. (Parsons ym. 2017, 11–12.) Maksettava korvaus lomituspalveluyrittäjälle oli vuonna 2019 enintään 27,35 euroa tunnilta (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018d).

Maatalousyrittäjän on haettava korvausta paikallisyksiköltä itse järjestetystä lomituksesta kahden kalenterikuukauden kuluessa lomituksen suorittamisajankohdasta. Korvaushakemukseen on liitettävä kopio lomituspalvelun tuottajan laskusta, josta selviää lomitettut työtehtävät, -tunnit ja -tuntihinta. Laskuun sisältyvä arvonlisävero on eriteltävä. Paikallisyksikkö antaa korvaushakemuksesta päätöksen, mistä selviää maatalousyrittäjälle, paljonko lomituksen kuluista katetaan paikallisyksikön toimesta. Maatalousyrittäjä maksaa lomituspalvelun tuottaneelle yritykselle arvonlisäveron osuuden sekä summan, jota mahdollinen paikallisyksikön korvaus ei kata. Sijaisavusta sekä maksullisesta lomituksesta veloittettava maksu laskutetaan Melan toimesta maatalousyrittäjältä. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018d.)

3 LOMITUS LAPISSA

3.1 Lapin maataloudesta lyhyesti

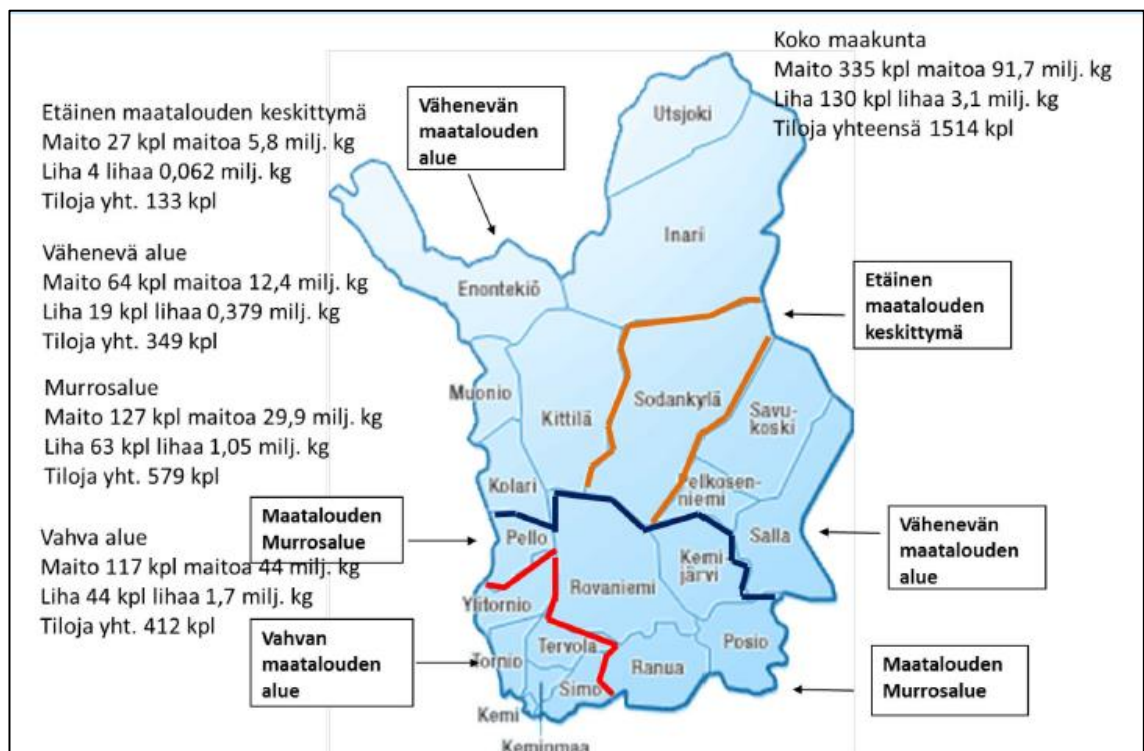
Luonnonvarakeskuksen vuoden 2018 tutkimuksen ”Aito arktinen maatalous: Lapin maatalouden nykytilanteen ja tulevaisuuden analysointia” mukaan, maatiloja on Lapissa yhteensä 1514, joista lypsykarjatilaja on 335 ja lihakarjatilaja 130. Lapin maatilojen peltopinta-alojen keskikoko on 29,95 hehtaaria ja maatalousyrittäjien keski-ikä 52,05 vuotta. Suurimmat peltopinta-alat (yli 60 ha) on nautakarjatilajoilla. Maitoa tuotetaan 91 690 000 kiloa ja naudanlihaa 3,1 miljoonaa kiloa vuodessa. (Kuha, Hallikainen & Hannukkala 2018, 8.)

Samassa tutkimuksessa tarkasteltiin maatilayrityksien keskimääräistä liikevaihtoa. Kemi-Tornion alueella yritysten keskimääräinen liikevaihto on lähes kaksinkertainen muihin seutukuntiin verrattuna. Tällä samalla alueella tuotetaan lähes puolet Lapin maakunnan maidosta sekä naudanlihasta. Lappi on omavarainen ainoastaan maidon, lampaanlihan, poronlihan ja nauriin raaka-ainetuotannossa. (Kuha ym. 2018, 3.) Muualla Lapin maakunnassa maatilojen väliset etäisyydet ovat suurempia ja tilakoot pienempiä. Lisäksi porotalous on vahvempaa erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetulla alueella.

Rovaniemellä järjestettiin 13.–15.3.2019 Circumpolar Agriculture Conference 2019 eli CAC2019 -konferenssi. Konferenssissa keskusteltiin sirkumpolaarisen alueen erityispiirteistä maakohtaisesti, jolloin keskusteltiin myös Suomen lappilaisesta maa- ja porotaloudesta yleisesti. Paljon tiloja on lopettanut koko maapallon arktisella alueella ja lopettaa tulevaisuudessa, mikäli maatalouden kannattavuutta ei saada parannettua. Tähän ongelmaan pyritään vastaamaan Pohjoismaissa esimerkiksi erilaisilla Reko-ruokarenkailla sekä tukemalla paikallisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Erityisesti Rovaniemen ja muiden suurempien kaupunkien alueilla ruokarenkaat ovat hyvin suosittuja. Kuluttajat ovat tutkimuksien ja kokemusten mukaan valmiimpia maksamaan elintarvikkeista enemmän, kun tietävät rahan menevän suoraan tuottajalle. Lisäksi alkutuotteiden jalostaminen tilalla, kylällä tai kunnassa lopputuotteeksi on noussut puheenaiheeksi tuottavuus-

den parantamiseksi. Tämä johtuu siitä, että jalostetusta lopputuotteesta saa suuremman kатteen kuin alkutuotannon tuotteesta. Lähijalostaminen on parantanut sirkumpolaarisen alueen työllistymisasteita Pohjoismaissa, mutta kehittämisen varaa löytyy edelleen. (Circumpolar Agriculture Conference 2019.)

Konferenssin luennoissa Lapin erityispiirteeksi nousivat pitkät välimatkat, mitä on erityisesti Pohjois- ja Itä-Lapin alueella. Suurin osa lappilaisesta naudan- ja lampanlihasta kuljetetaan Röngän teurastamolle Keminmaahan tai Atrialle Etelä-Pohjanmaalle ja maidot puolestaan Valion meijeriin Ouluun. Välimatkat ovat täten monia satoja kilometrejä, eli teurastamoille ei ole kannattavaa kuljettaa vain yhtä teuraseläintä kuljetuskustannuksien vuoksi. Tämän vuoksi ruokahävikkiä tulee, kun vanhat tai loukkaantuneet eläimet on lopetettava ja haudattava. Etäisyyksien hallinnan lisäksi tilakokojen jatkuva laajentamisen paine ja tilojen vähentyminen luovat painetta maatalousyrittäjille tukiverkkojen kadotessa. (Circumpolar Agriculture Conference 2019.) Maatalouden alueellisesta rakenteesta on havainnollistavana esimerkkinä Luonnonvarakeskuksen tutkija Rauno Kuhan kuvio vuodelta 2015 (Kuvio 3).



Kuvio 3. Lapin maatalouden alueellinen rakenne (Kuha 2015, 17).

Maatalouden rakenteellinen muutos näkyy myös tilojen määrän radikaalina pudotuksena. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen mukaan lomituspalveluita tarvitsevien tilojen määrä on vähentynyt vuosikymmenen aikana Ylitornion paikallisyksikön alueella 23 prosentilla ja vanhan Tervolan paikallisyksikön alueella 31 prosentilla. Koko Lapin maakunnassa pudotus on ollut 27 prosenttia. (Rautiainen 2019.) Yrittäjät ovat avoimesti puhuneet jatkajien vähydestä, alhaisesta kannattavuudesta sekä eläkeiän nousun tuomista ongelmista. Maatalousyrittäjien eläkeikä nousi vuonna 2017 65 ikävuoteen, jolloin lapset muuttavat aikuisiällä töiden perässä kasvukeskuksiin, eikä tiloille täten aina löydy jatkajia. Kuitenkin jos maatalousyrittäjän työputki tilalla on ollut vähintään 38 vuotta, on hänen mahdollista päästä eläkkeelle 63 vuotiaana. (Ala-Siurua 2016.) Maatalousyrittäjyyden vetovoima heikkenee alhaisen kannattavuuden sekä muiden maatilalla ulkopuolelta tulevien paineiden vuoksi.

3.2 Lapin paikallisyksiköt

Lapin maakunnan alueella toimii vuoden 2019 alusta neljä paikallisyksikköä, jotka ovat Posio, Salla, Sodankylä ja Ylitornio (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018e). Jokaisella paikallisyksiköllä on nimetty vastuuhenkilö sekä on palkattua henkilökuntaa työnjohto- ja toimistotehtäviä varten. Maatalouslomittajat sijoittuvat eri puolille paikallisyksiköjä, ja he voivat olla sekä koko- että määräaikaista työntekijöitä. (Ylitornion kunta 2019.) Seuraavaksi eritellään eri paikallisyksiköiden tilannetta.

3.2.1 Ylitornion paikallisyksikkö

Ylitornion yhteistoiminta-alueen lomituspalvelut laajensivat toimintaansa Tervolan paikallisyksikön alueelle sen lopetettua toimintansa. Ylitornion paikallisyksikkö tarjoaa täten lomituspalvelut Keminmaan, Kolarin, Muonion, Pellon, Ranan, Simon, Tervolan, Ylitornion kuntien sekä Kemin, Rovaniemen ja Tornion kaupunkien maatalousyrittäjille. (Ylitornion kunta 2019.) Ylitornion kunta saa lisäkorvausta Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta 50 000 euroa Tervolan alueen lomituspalveluiden järjestämiseen. Puolet summasta maksetaan vuoden 2019 aikana ja loput vuonna 2020. Ylitornion paikallisyksikön alue kattaa nykyisin noin

392 maatalousyrittäjää eli yli 60 prosenttia lomitukseen oikeutetuista Lapin maatalousyrittäjistä. (Ylitornion kunta 2018, 48; Rautiainen 2019.)

Vuonna 2019 vakituisia lomittajia paikallisyksiköllä oli 76, osa-aikaisia lomittajia puolestaan seitsemän, ja he suorittivat yhteensä noin 22 000 lomituspäivää (Ylitornion kunta 2018, 42–43). Ylitornion paikallisyksikössä tuettua maksullista lomitusta tuettiin 14,19 euroa tunnilta. Täysin maksullisen lomituksen hinta maatalousyrittäjille oli 36,12 euroa tunnilta. Paikallisyksikkö maksoi itse järjestetystä lomituksesta korvauksen, mikä oli enintään 27,35 euroa tunnilta. (Ylitornion kunta 2019.)

3.2.2 Sallan, Posion ja Sodankylän paikallisyksiköt

Sallan paikallisyksikkö järjestää lomituspalvelut Sallan, Pelkosenniemen, Savukosken kuntien sekä Kemijärven kaupungin alueen maatalousyrittäjille. Vuonna 2017 vuosilomaan oikeutettuja tiloja oli noin 50 kappaletta ja vuosilomaan oikeutettuja maatalousyrittäjiä noin 80. Lomituspäiviä tehtiin vuonna 2017 yhteensä noin 4 700 päivää. (Sallan kunta 2019.)

Vuonna 2019 Sallan paikallisyksikön alueella maatalousyrittäjien tuettua maksullista lomitusta tuettiin 50 prosentilla eli 7,10 eurolla tunnilta (alv. 0%). Lomituspalvelulain mukaisesti korvaushakemus toimitetaan paikallisyksikölle lomituksen lasku- ja maksukuittikopioiden kera Sallan maaseututoimistoon. (Sallan kunta 2019.) Vuonna 2018 paikallisyksiköllä on ollut lomittajia yhteensä 17, joista viisi on työskennellyt kokoaikaisina (Kannala 2019).

Posion paikallisyksikkö järjestää lomituspalvelut Taivalkosken ja Posion kuntien sekä Kuusamon kaupungin alueella. Vuonna 2019 maatalouslomittajia oli 46 ja vuoden 2019 talousarvion mukaan paikallisyksikkö työllistää 50,5 henkilötyövuotta. Lomittajien määrä väheni vuonna 2019 yhdellä edelliseen vuoteen verrattuna. Alueen lomittajista on eläköitymässä 20,3 prosenttia vuosien 2018–2022 välisenä aikana. (Posion kunta 2018, 32.)

Tuetun maksullisen lomituksen tuki Posion paikallisyksikössä on 12,00 euroa tunnilta 1.1.2017 alkaen. Täysin maksullisen lomituksen hinta on 35,41 euroa tunnilta. Itse järjestetyn lomituksen tilanteessa paikallisyksikön maksaman korvauksen suuruus lomituspalveluyrittäjälle on vuodesta 2016 alkaen 26,81 euroa tunnilta. (Posion kunta 2016.) Lomituspäivän hinta kunnalle on arviolta 210 euroa päivässä. Maatalouslomittajat vakuutetaan lakisääteisillä työtapaturma- ja vastuuvakuutuksilla. (Posion kunta 2018, 29.)

Sodankylän paikallisyksikkö puolestaan järjestää lomituspalvelut Sodankylän, Kittilän, Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kuntien alueella. Paikallisyksikkö työllisti vuonna 2018 16 osa-aikaista lomittajaa, mutta ei yhtään koko-aikaista lomittajaa. Kuntastrategian tavoitteena oli järjestää maaseutuyrittäjille vuoden 2019 aikana vähintään yksi koulutustilaisuus sekä suorittaa heille kuuluvien tukien ja korvausten maksaminen ajallaan. (Sodankylän kunta 2018, 48–49.)

Kannalan taulukosta pystyy tulkitsemaan Lapin maatalouden nykytilannetta vertailemalla lomittajien määrää eri paikallisyksiköiden alueella (Taulukko 2). Tervola ja Ylitornio ovat nykyään yhteistä paikallisyksikköä, jolloin yksi paikallisyksikkö työllistää 81/160 henkilöä eli yli puolet Lapin lomittajista. Taulukosta näkee valitettavan tosiasian, ettei Itä-Lapin alueella ole kuin muutama vakituinen lomittaja. Maatilat ovat sen verran pieniä ja harvassa, ettei lomittajien täysiaikainen työllistäminen ole taloudellisesti kannattavaa. Lisäksi Posion alueen lomittajien ikäjakauma on huolestuttava, sillä uusien lomittajien saanti alueelle on vaikeaa.

Taulukko 2. Lapin lomittajat vuonna 2018 (Kannala 2019)

	Vakituinen kokoaikainen	Vakituinen osa-aikainen	Yhteensä
Salla	5	12	17
Sodankylä	0	16	16
Posio	6	40	46
Tervola	39	5	44
Ylitornio	12	25	37

3.3 Muuttuva lomituskenttä

Maatalousyrittäjien eläkelaitos on teettänyt kyselyä lomituspalveluihin ja niiden tasoon liittyen säännöllisesti vuodesta 2006 alkaen. Tyytyväisyys lomitushallinnon asiakaspalveluun, tavoitettavuuteen sekä tiedonsaannin riittävyteen sekä selkeyteen olivat parantuneet vuodesta 2016 vuoteen 2018. Maakuntauudistuksen tuoman hallinnollisen muutoksen myötä maatalousyrittäjät uskoivat uudistuksen vaikuttavan negatiivisesti lomituspalveluiden saatavuuteen ja toimivuuteen. Kuitenkin murto-osa (6%) uskoi palveluiden paranevan maakuntauudistuksen myötä. (Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018f.)

3.3.1 Maakuntauudistus

Maakuntauudistuksen tavoitteina oli luoda Suomeen moderni ja kustannustehokas julkinen hallinto, jolla turvataan tärkeät palvelut ja sujuvoitetaan asiointia. Samalla tavoiteltiin resurssitehokkuutta, palveluiden nykyaikaistamista, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamista sekä pyrittiin vähentämään byrokratian portaita yrityksille. Maakunta- ja soteuudistuksen toimeenpanon valmistelu loppui 8.3.2019. (Valtioneuvosto 2019.) Uudistus on kuitenkin edelleen mahdollinen, joten ajankohtaisen aiheen tarkempi käsittely on aiheellista.

Mela on vastannut lomituksen hallinnoinnista vuodesta 1997 lähtien (Lehtonen 2019). Maatalouden murroksen myötä lomitujärjestelmää on kuitenkin välttämättä päivittää ajan hermolla. Lomitukseen valmisteltiin Sipilän hallituksen aikaan sosiaali- ja terveysministeriössä ennen kaikkea hallinnollisia uudistuksia. Lomituskentältä kuuluu koko Lapin maakunnan tasolla huolestuttavia uutisia lomittajien lähtemisestä muihin töihin. Tähän ongelmaan esitettiin sosiaali- ja terveysministeriön ”Maatalouden lomitujärjestelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmän loppuraportissa” ratkaisuja. Uudistuksien avulla pyrittiin turvaamaan lomittajien kokoaikaista työllistymistä, vähentämään byrokratiaa sekä muuttamaan lomitusoikeuden saamisen kriteerejä. Lomittajien työajan pidentämisellä sekä osaikaisuuden vähentämisellä pyrittiin vähentämään lomittajien töiden jatkumon

epävarmuutta. Uudistus kuitenkin muuttaisi lomittajien työtä entistä vastuullisemmaksi, sillä lomittaja olisi välimatkasta huolimatta täysin vastuussa maatilasta. (Parsons ym. 2017, 8–9.)

3.3.2 Lomitus maakuntaudistuksessa

Lomituspalveluiden järjestämisen keskeisimmät muutokset koskivat toimeenpanomallia, hallintoa sekä rahoitusta. Lomituksen järjestämisvastuun kaavailtiin siirtyvän kunnilta ja yhteistoiminta-alueilta maakunnan vastuulle. Maakuntiin kaavailun rahoituslain puitteissa, lomituksen rahoitus olisi siirtynyt maakuntien yleiskatteelliselle valtionosuusmomentille. Lisäksi lomituspalveluiden tietojärjestelmät ja tilastoinnit sekä lainmukaisen toiminnan valvonta olisivat siirtyneet Luova-virastolle. (Väre 2018, 12–15.) Lomitusnetistä olisi luovuttu ja tilalle olisi rakentunut maakunnan muuhun tietojärjestelmään sopiva ohjelma (Maaseutukuriiri 2018).

Rahoituksessa tuli maakuntamallissa arvioida kustannustehokkuus, huomioiden muun muassa (tuleviin) hallintokuluihin menevä rahamäärä henkilökuluineen, kuntien tuki maatalousyrittäjille sekä muut muutoksista johtuvat lisätehtävät. Kaikilla kunnilla ei välttämättä ole mahdollisuutta kattaa mahdollisia lisäkuluja ottamatta lisää lainaa, minkä vuoksi rahoituksen muutoksella voisi olla suoraa vaikutusta kustannustehokkuuteen sekä mahdollisesti maakunnan palkkaamien lomittajien määrään. Lapin maatalouden erityispiirteiden vuoksi, kustannustehokkuus oli maakunnan suunnitelmissa suuressa roolissa. Sähköisissä palveluissa ja niiden kehittämisessä olisi paljon työtä koko maassa, vaikka Suomen lomitusoikeudellisista maatalousyrittäjistä 80–90 prosenttia voisi arvion mukaan niitä käyttää. Asiakkaille olisi kuitenkin jätettävä mahdollisuus lomakeasiointiin sekä tarvittaessa henkilökohtaiseen palveluun. (Keränen, Nikander, Raasakka & Jänkälä 2019, 7–8, 13)

3.3.3 Lomitusoikeuteen ehdotettuja uudistuksia

Sosiaali- ja terveysministeriön lomitusjärjestelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmä antoi loppuraportissaan uusia muutosehdotuksia myös lomapäiviin ja lo-

mitusoikeuksiin. Vuosilomaoikeus ehdotettiin muutettavaksi yrityskohtaiseksi, jolloin vain yhden tilalla työskentelevän yrittäjän tulisi täyttää vuosilomaoikeuden edellytykset. Tällöin kaikkien tilalla työskentelevien yrittäjien tulisi pitää vuosilomansa samaan aikaan. Tällä uudistuksella pyrittäisiin vähentämään lomituksista aiheutuvia lompäivä- ja matkustuskustannuksia. Uudistuksen varjopuolena olisi maatalousyrittäjien lomapäivien ajankohdan valinnan vapauden heikkeneminen. (Parsons ym. 2017, 24.) Uudistus myös lisäisi lomittajien vastuuta, sillä yleensä lomittaja työskentelee isommilla maatiloilla maatalousyrittäjän kanssa yhtä aikaa tuotantotiloissa.

Maatalousyrittäjillä olisi oikeus sijaisapuun kuten ennenkin, mutta oikeus parantuisi siten, että jatkossa ei enää käytettäisi yrityskohtaista tarvehankintaa. Sijaisavun perusteet eivät muuttuisi, mutta niitä yksinkertaistettaisiin. Kaikilta maatalousyrittäjiltä perittäisiin samat yhdenmukaiset kiinteät tuntihinnat eikä maksukorotuksia enää olisi. Tuettu maksullinen lompitus muutettaisiin lisävapaaksi ja sitä annettaisiin kaikille maatalousyrittäjä -määritelmän täyttävälle henkilölle. (Parsons ym. 2017, 25.)

Uudistustoimilla pyrittiin saamaan elinkeinoverotuksen piirissä olevia kotieläintiloja lompituksen piiriin. Tällä tavalla saataisiin lisättyä tuetun maksullisen lompituksen eli lisävapaan määrää 200 tuntiin vuodessa sekä parannettua itse järjestetyn lompituksen kannattavuutta. Itse järjestettyä lompitusta voisi muuttaa kuukausikohtaisesta palvelutarjonnasta enemmän tuntikohtaiseksi, milloin palveluita tarjoava yrittäjä voisi tarvittaessa tehdä lyhyempiä ja vastavuoroisesti pidempiä työpäiviä. Luopumalla MYEL-vakuutusidonnaisuudesta sekä päätoimisuusedellytyksestä saataisiin myös sijaisapumaksuja yksinkertaistettua. (Parsons ym. 2017, 24–25.)

4 LOMITUSPALVELUYRITYKSEN PERUSTAMINEN

Yritystoiminta saa alkunsa ideasta, josta kehitetään markkinoille kilpailukykyistä liikeideaa. Yrityksen liikeidea on avain menestymiseen, jolloin se pohjautuu yleensä vanhoihin työkokemuksiin ja omaan osaamiseen. Idea voidaan hankkia myös valmiina yritysostona tai franchising-yrityksen muodossa. (Osaava yrittäjä 2017b.) Ennen lomituspalveluyrityksen perustamista tulee tehdä huolellinen liiketoimintasuunnitelma, pohtia omaa ammattitaitoa, budjetoida, tehdä kannattavuus- ja maksuvalmiuslaskelmat, arvioida markkinoita sekä pohtia yritystoimintaa varten tehtävät hankinnat rahoituksineen.

4.1 Yrittäjä ja yrittäjyys

Yrittäminen lähtee halusta tulla yrittäjäksi. Yrittäjällä tulee olla riittävä ammattitaito tunteenpalon ohella, jotta hän voi suorittaa työnsä kunnialla sekä kannattavasti. Yrittäjän tulee olla muuntautumiskykyinen ja hänellä tulee olla halua kehittää toimintaansa sekä omaa osaamistaan. Yritysmaailma sekä työllisyystilanteet ovat muuttuvia, minkä vuoksi ennakkointikyky sekä taloudellinen osaaminen ovat arvokkaassa roolissa. (Holopainen 2008, 18.) Suomen Yrittäjät lisäävät yrittäjältä vaadittaviin ominaisuuksiin riskien hallintakyvyn, rohkeuden, yhteistyökyvyn, ulospäinsuuntautuneisuuden sekä täsmällisyyden (Suomen Yrittäjät 2016).

Yrittäjällä on yleensä oman yritystoiminnan tukemiseen liittyviä motiiveja, jotka ohjaavat, kannustavat sekä motivoivat aloittamaan yritystoiminnan. Yrittäjyyteen liittyy vahvasti vastuunkantaminen, mikä nähdään sekä haasteena että kannustimena. Menestyminen voi kuitenkin aiheuttaa muissa kateutta ja samalla tuoda uusia haasteita yritystoimintaan. (Osaava yrittäjä 2016.)

Yrittäjän motiiveja ovat esimerkiksi

- ”Pärjääminen (tavoitteellisuus, kilpailullisuus, aikaansaavuus, odotus)
- Aikaansaaminen (työhön uppoutuminen, parhaansa tekeminen, haastavuus)
- Itsenäisyys (oman elämän kontrolli, omaehtoisuus, vastuussa oleminen, itsemäärääminen)

- Oman arvon tunne (yrittäjyys osana identiteettiä, kunnia, ylpeys, muiden palaute)
- Rahantekokone (asenne yrittäjyyteen ja talouteen, raha)” (Enroth ym. 2008, 6)

Yrittäjyys on täten ihmisessä olevaa halua ja tahtoa yrittäjämäiseen toimintaan. Siihen kuuluu vastuun kantaminen, uuden luominen, asioiden eteenpäin vieminen sekä tulosten aikaansaaminen. Se on sisäinen mielentila sekä ominaisuus, jota voidaan edistää erilaisella yrittäjyysshalukkuutta lisäävillä toimilla kuten koulutuksilla ja tukipolitiikalla. (Osaava yrittäjä 2017b.)

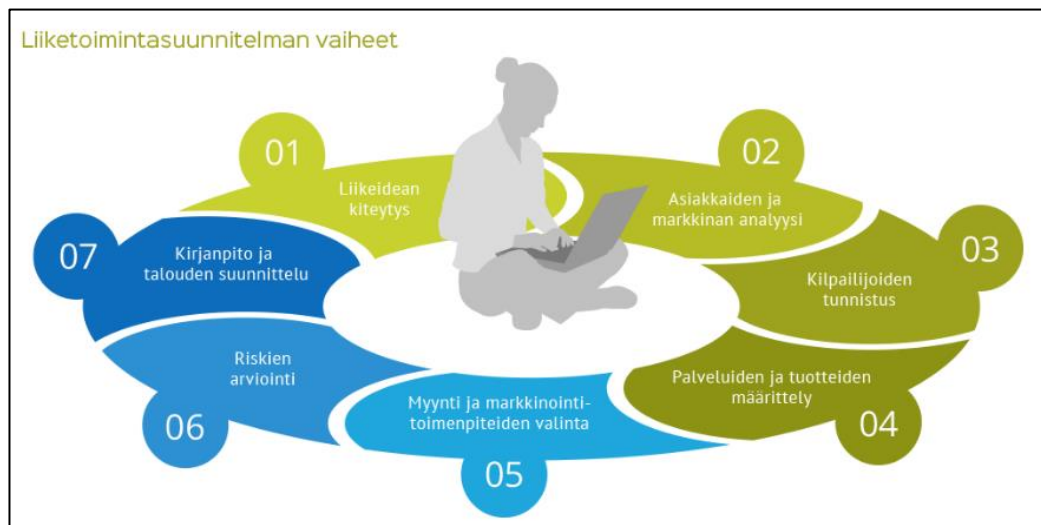
Uuden yrityksen yrittäjä suunnittelee kokonaan liikeidean pohjalta. Tällöin hänen tulee päättää ottaako yrityksensä yritysmuodoksi toiminimen, osakeyhtiön, avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön vai osuuskunnan. Lomituspalveluyrityksen näkökulmastaärkevimmät vaihtoehdot ovat toiminimi tai osakeyhtiö, sillä näissä päävastuussa oleva yrittäjä päättää toiminnastaan itse.

4.2 Liiketoimintasuunnitelma

Kun liikeidea on saatu markkinakelpoiseksi, aloitetaan kirjaamaan yksinkertainen, kirjallinen esitys yrityksestä ja sen toiminnasta. Tätä kirjallista suunnitelmaa kutsutaan liiketoimintasuunnitelmaksi. Siinä esitellään yrityksen tavoitteet, käytävissä olevat resurssit sekä tarvittavat keinot niiden saavuttamiseksi. Näiden lisäksi arvioidaan kilpailutilannetta, yrityksen rahoitusta sekä mahdollisia haasteita. Hyvin tehty liiketoimintasuunnitelma voi paljastaa suuriakin puutteita tai vastaavasti mahdollisuuksia yritysideoissa. Hyvin tehdyn suunnittelun aikana voidaan korjata puutteet helposti. (Puustinen 2004, 61.)

Hyvä liiketoimintasuunnitelma kertoo siis yksinkertaisuudessaan sen, miten yritys aikoo tuottaa voittoa. Se ei täten ole pelkkä kirjallinen tuotos yrityksen tai organisaation strategiasta, vaan sitä havainnollistetaan ja selkeytetään laskelmin sekä taulukoin. Usein monien sivujen mittainen suunnitelma tulisi tiivistää yhdelle A4-paperille, jotta siitä saa selkeän kuvan yrityksestä. Pidemmässä versiossa puolestaan löytyy aukikirjoitetut näkemykset sekä laskelmat tavoitteiden saavuttamiseksi. (Hesso 2015, 13.)

Liiketoimintaa ei kuitenkaan voida pyörittää pelkän alun vision perusteella, vaan toimintaa tulee suunnitella strategisesti pitemmällä aikavälillä. Strategian laadinta on monissa organisaatioissa sama asia, kuin liiketoimintasuunnitelman päivittäminen. Strategian sisäistäminen kaikille organisaatiossa työskenteleville on erityisen tärkeää yritystoiminnan pyörimisen kannalta. (Hesso 2015, 14.) Liiketoimintasuunnitelma on jatkuva kehittämisen prosessi, sillä se päivittyy yrityksen mukana. Liiketoimintasuunnitelman vaiheita havainnollistaa Kuvio 4.



Kuvio 4. Liiketoimintasuunnitelman vaiheet (Onnistu Yrittäjänä 2016)

4.3 Markkinat ja markkinointi

Liiketoimintaa harjoittavaa yritystä ympäröivät kolmet markkinat, joita ovat tuotannontekijä- eli ostomarkkinat, suorite- eli myyntimarkkinat ja rahoitusmarkkinat. Tuotannontekijämarkkinoilta yritys ostaa esimerkiksi raaka-ainetta jalostettavakseen, tavaroita yrityksen toimintaa varten tai henkilökuntaa työvoimaksi. Tuotannontekijämarkkinoilta yritykselle aiheutuu täten kuluja. Suoritemarkkinoilla yritys puolestaan myy tuotteitaan ja / tai palveluitaan eteenpäin, jolloin yritykselle syntyy tuloja. Rahoitusmarkkinoilta yritys hankkii toimintaansa tarvittavaa pääomaa rahoituslaitoksilta tai muilta luottolaitoksilta sekä yksityisiltä sijoittajilta. Omaa pääomaa ovat yrityksen omistajien yritykseensä sijoittamat pääomat. Vierasta pääomaa ovat ulkopuolisilta rahoittajilta saadut pääomat. (Tomperi 2018, 7.)

Kun lomituspalveluyrityksen lähtötilanne on arvioitu, selkeytetään markkinoinnin tavoitteet ja toimintatavat. Jotta yritys saa asiakkaita, on sen tehtävä huolellinen markkinointisuunnitelma. Maatalouden piirit ovat suhteellisen pienet, joten markkinointia voi tehdä jo esimerkiksi koulutuksen aikana toimimalla harjoitteluissa oikein. Markkinointisuunnitelman onnistumista voidaan mitata erilaisilla mittareilla. Tavoitteena voi olla esimerkiksi liikevaihdon tuplaantuminen viidessä vuodessa tai uusien asiakkaiden haaliminen kuluvan vuoden aikana.

Jo liiketoimintasuunnitelmaa tehtäessä on hyvä valita oma asiakassegmentti. Eri asiakassegmentit tarvitsevat erilaisia palveluita ja ammattitaitoa, jolloin markkinoinnin kohdentaminen oikeaan osoitteeseen on erittäin tärkeää. Jokainen yritys tekee töitä asiakkaitaan varten, jolloin heidän tarpeidensa ja toiveidensa selvittäminen on liiketoiminnallisesti järkevää. (Perälähti 2019.) Erityisesti maataloilla tarvitaan nykyään paljon erilaisen tekniikan ja tietotaidon tuntemusta. Tuleva lomituspalveluyrittäjä voi valita asiakassegmenttiinsä eri tuotantosuuntia edustavia maataloja tai tuotantosuunnan sisällä erilaisia tiloja. Lomituksen nykypäivän polttavia kysymyksiä ovat esimerkiksi automaattilypsy- ja aperuokintataidot, jotka voivat olla lomituspalveluyrittäjälle myyntivaltteja.

Hyvin toimiva lomituspalveluyrittäjä saa ”puskaradioiden” kautta hyvää ilmaista mainosta itselleen ja yritykselleen. Sosiaalisessa mediassa on helppoa saada näkyvyyttä uudelle yritykselle, mutta yrittäjän tulee pohtia myös markkinoinnilleen myös muita ratkaisuja. Markkinoinnin suunnittelu voidaan jakaa pitkäjänteiseen eli strategiseen sekä lyhyemmän aikavälin eli operatiiviseen suunnitteluun. Strateginen suunnittelu kattaa noin 3–5 vuoden aikavälin kehityslinjoja, jolloin arvioidaan ja hyödynnetään mahdollisuuksia sekä torjutaan riskejä. Operatiivinen suunnittelu puolestaan pohjautuu strategiseen suunnitteluun, jolloin ratkaisuille pyritään kohti pitemmän aikavälin tavoitteita vuosi-, puolivuotis- tai kuukausisuunnitteluilla. (Raatikainen 2005, 58–59.)

Asiakastyytyväisyyden mittaaminen on myös osa yrityksen strategista suunnittelua. Asiakaslähtöisyys on menestyvän yrityksen ydintekijöitä, sillä ilman maksavia asiakkaita, ei yritystoiminta kannata. Asiakastyytyväisyyden arviointiin liittyy myös riskejä, jotka yrittäjän on tiedostettava. Mittaaminen kyselyillä voi olla hyvä

maineelle, mutta tyytyväisyys ei ole tae ostopäätökselle. Asiakkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa syntyy ajatuksia sekä mieltymyksiä, jotka yrittäjän kannattaa kirjata muistiin. Ideat kannattaa käydä läpi yrityksen sisäisissä kokouksissa, sillä yhteinen käsittely synnyttää uusia ajatuksia ja täten yrityksen tarjoamia palveluita voidaan jälleen kehittää. (Jokipii 2006, 43–45.) Uuden asiakkaan hankkiminen on monin verroin kalliimpaa kuin vanha tyytyväinen asiakas. Lomituspalveluyrityksen näkökulmasta on vanhan asiakkaan pitäminen helpompaa sekä lomituspalvelu- että maatalousyrittäjälle. Kumpikin tuntee ja tietää maatilain toimintatavat ja maatalousyrittäjät voivat luottaa lomituspalveluyrittäjän työnjälkeen.

4.4 Yrityksen talous

Yritystoiminnan kannattavuutta, budjettia ja maksuvalmiutta yhdistää eri laskelmien ja laskentojen ymmärtäminen ja tiedon seuraaminen. Tarkkailemalla ja vertaamalla tämän hetkistä tietoa menneisiin dokumentteihin, saadaan suuntaa yrityksen taloudesta. Tämän lisäksi yrittäjän tulee ymmärtää, miten eri toiminnot vaikuttavat tuotannon eri osa-alueille. Jotta syntyvä tieto olisi informatiivista sekä käyttökelpoista, toiminnassa on ymmärrettävä taloustiedon lähtökohdat. (Pellinen & Enroth 2008, 38.)

Taloudellisen tilanteen tarkkailu on tärkeää yrityksen toimintaa arvioitaessa. Tarvittavia lukuja saadaan erityisesti kirjanpidosta, jolloin tarkkailua voidaan suorittaa tilikausittain, puolivuositain, neljännesvuositain, kuukausittain tai jopa viikko- ja päivätasolla. Myös muiden talouden tunnuslukujen ymmärtämisellä saadaan vertailukelpoisia dokumentteja. Eri laskelmista pystytään vertailemaan toiminnan kehittymistä joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. (Lauslahti 2007.)

4.4.1 Kirjanpito ja verotus

Kirjanpidon päätarkoituksena on yritystoiminnan tilikauden tuloksen selvittäminen. Tilikausi on se ajanjakso, jolta toiminnan tulosta selvitetään. Kirjanpitoon kirjataan kaikki liiketapahtumat, joita ovat menot, tulot ja rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Liiketapahtumien kirjaaminen tapahtuu tileille, jotka

ovat kaksipuolisia laskelmia. Tilin toiselle puolelle merkataan lisäykset ja toiselle vähennykset. Tilikausi päättyy tilinpäätökseen, jolloin kaikki käytetyt tilit pääte-tään tilinpäätöstileille, joita ovat tulos- ja tasetili. Tulostilin avulla selvitetään toi-minnan tulos, eli voitto tai tappio. Tasetilillä seurataan yrityksen omaisuuden ar-voa. (Tomperi 2018, 108, 120.) Kirjanpito on yrityksen tai yhtiön toiminnan laa-juudesta ja muodosta riippuen suoritettava joko yhdenkertaisella tai kahdenker-taisella kirjanpidolla. Kahdenkertaiseen kirjanpitoon merkataan kirjaukset kah-delle eri tilille, joilta nähdään sekä rahan lähde ja sen käyttö (Verohallinto 2018).

Yrityksen verotus perustuu sen kirjanpitoon. Kun perustaa uuden yrityksen, tulee siitä ilmoittaa arvioitu liikevaihto sekä tilikausi perustamisilmoituksessa. Jos ilmoi-tusta ei tehdä, verokausi määräytyy automaattisesti kuukauden mittaiseksi. Ve-rokauden pituus vaikuttaa työnantajasuoritusten maksatukseen sekä arvonli-säveroilmoituksiin ja maksuihin. Arvonlisäveroa maksetaan liiketoiminnasta saa-tujen myyntitulojen perusteella (Verohallinto 2018).

4.4.2 Kannattavuus

Jokainen yritys pyrkii toimimaan kannattavasti ja tuottamaan voittoa. Yrityksen toiminta on kannattavaa, kun yksinkertaisimmillaan tuotot ovat suurempia kuin kustannukset. Hyvä kannattavuus tarkoittaa sitä, että yritys pystyy kattamaan kaikki kustannuksensa, täyttämään palkkatavoitteet, ja sen lisäksi yritykseen jää riittävästi voittoa tulevaisuuden investointeja varten. Yrityksen arvo nousee, kun voitto jätetään jakamatta omistajille. Yrityksen tuottaessa tappiota, sen arvo las-kee ja täten toiminta voidaan joutua lopettamaan. (Tomperi 2018, 10.)

Yrityksen varsinaisen toiminnan tuotot syntyvät, kun yritys myy asiakkailleen tar-joamaansa palvelua tai tuotetta. Tuottoon ei lasketa arvonlisäveroa, vaikka se myyntihintaan sisällytetäänkin. Jotkut yritykset saavat myös sijoitus- ja rahoitus-tuottoja, esimerkiksi osinkoja. Näitä ei kuitenkaan oteta huomioon, kun lasketaan varsinaisen toiminnan kannattavuutta. Kustannukset puolestaan syntyvät, kun palveluiden tai tavaroiden tuottamisessa käytetään erilaisia tuotannon tekijöitä. Kustannusten määrää selvitetään yleensä kirjanpidon, varastokirjanpidon, pal-

kanlaskennan tai itse laadittujen laskelmien avulla. Kustannukset käsitellään laskelmissa arvonlisäverottomina. Kustannukset jaotellaan muuttuviin ja kiinteisiin kustannuksiin. Muuttuvat kustannukset muuttuvat yritystoiminnan laajuuden mukaan, esimerkiksi ne voivat kasvaa yrityksen tarjoamien palveluiden määrän mukaisessa suhteessa. Kiinteät kustannukset puolestaan pysyvät samoina, riippumatta tuotannon määrän muutoksista. (Tomperi 2018, 10–11.)

Yrityksen menestymistä on kannattavaa mitata sekä tuotannollisten että taloudellisten tunnuslukujen kautta. Tuloksista asetetaan uusia tavoitteita ja päätetään kehittämisprosesseista. Jotta tarvittavat kehittämiskohteet löydetään esimerkiksi strategisessa suunnittelussa, toimintaa tulee arvioida myös laajemmalla menetelmällä. (Enroth ym. 2008, 12–15.) Tuotannon parantamisen lähtökohtana voidaan pitää myös laadun parantamista. Tuotteiden, palveluiden, asiakaspalvelutaitojen ja työnjohtamisen tulee olla laadukkaita, jotta ne vetoavat asiakkaisiin. Suunnitelmat on myös hyvä dokumentoida, jotta palvelut voidaan suorittaa samanlaisina, ja niistä voidaan löytää uusia parannuskohteita. (Pellinen & Enroth 2008, 36–37.)

Kun laatu pidetään tasaisena, asiakkaat tietävät mitä odottaa palvelulta tai tuotteelta. Toteuttamisketjusta muodostuu tuottajalle rutiiniprosessi, joka takaa laadun säilymisen. Laadun parantaminen liittyy olennaisesti myös tuotantoon, sillä palvelun tuotantoketju tulee olla verrattavissa ja täten kehitettävissä. (Pellinen & Enroth 2008, 37.) Lomituspalveluyrityksen tapauksessa yrittäjän tulee ymmärtää tilalla tapahtuvat toimenpiteet ja käytänteet. Tämän vuoksi hyvä perehdyttäminen sekä työohjeet auttavat sekä maatalous- että lomituspalveluyrittäjää.

4.4.3 Budjetti

Budjetilla tarkoitetaan tietyn kauden tavoitteeksi asetettua taloudellista toimintasuunnitelmaa. Budjetti on talousarvio, joka jaotellaan eri osa-alueisiin sisältäen euromääräiset arviot tuotoista ja kustannuksista. Budjettia toteutetaan erilaisilla aktiivisilla toimenpiteillä. Toiminnan tulosten myötä budjetin onnistumista seurataan ja tavoitteeseen pääsemiseksi suunnitelmia saatetaan joutua tarkistamaan tai muuttamaan. (Tomperi 2018, 96.)

Yrityksen pääbudjetti muodostetaan useista osabudjeteista. Osabudjetteja ovat esimerkiksi myyntibudjetti, muuttuvien kustannusten budjetti, markkinointikustannusten budjetti sekä kiinteiden kustannusten budjetti. Osabudjettien laadinnan lähtökohtana toimii myyntibudjetti, jossa määritellään kuukausikohtaiset myyntitavoitteet ja yhteissummaksi koko kauden myyntitavoite. Koska muuttuvat kustannukset ovat suorassa yhteydessä myyntiin, tehdään muuttuvien kustannusten budjetti yleensä myyntibudjetin jälkeen. Tätä budjettia varten on ensin selvitettävä kunkin palvelun muuttuvat yksikkökustannukset. Kertomalla nämä määrällä, saadaan palvelukohtaiset muuttuvat kustannukset. (Osaava yrittäjä 2017a.)

Kiinteät kustannukset puolestaan määritetään kustannuslajeittain, mukaan lukien henkilöstökulut, toimitilakustannukset, kirjanpidon kulut sekä pääomakustannuksien poistot ja lainojen korot. Myös yrityksen markkinointi vaatii kustannuksia. Tämän vuoksi on tärkeää budjetoida vuotuiset markkinointikustannukset suhteuttamalla ne yritykselle budjetoituun vuosimyyntiin. Markkinoinnin suunnittelua on täten helpompi selkeyttää, kun olemassa olevat resurssit tiedetään. (Osaava yrittäjä 2017a.)

Tulosbudjetti on tavallisin budjetti, sillä se ilmaisee yrityksen kannattavuustavoitteen ja se laaditaan tuloslaskelman rakenteen mukaisesti. Se on suoriteperusteinen ja siinä esitetään kaikki budjettikauden ennakoituvat tuotot ja kustannukset. Luvut voidaan saada edellä mainituista osabudjeteista tai suoraan kirjanpidosta. Rahojen riittävyttä seurataan rahoitusbudjetilla, joka laaditaan maksuperusteisesti. Siihen merkitään kaikki kassaanmaksut sekä kassastamaksut. Rahoitusbudjetista pystytään seuraamaan rahojen riittävyttä sekä mahdollisia voittoja, jolloin niiden tuottava sijoittaminen on helpompaa. (Tomperi 2018, 96.)

4.4.4 Vakavaraisuus ja maksuvalmius

Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selvitä maksuvelvoitteistaan pitkällä aikavälillä. Sitä osoittavana tunnuslukuna käytetään omavaraisuusastetta, joka osoittaa, kuinka suuri osa rahoitustarpeesta on hoidettu omistajan sijoituksilla ja yritykseen jätetyillä voitoilla. Suurempi omavaraisuusaste kertoo yrityksen

pienemmästä velkamäärästä, jolloin säästytään myös suurilta korkokustannuksilta. (Tomperi 2018, 90.) Vakavaraisuutta kuvataan myös suhteellisella velkaantuneisuudella, jolla mitataan yrityksen velkojen suhdetta toiminnan laajuuteen. Mikäli yrityksellä on korkea suhteellinen velkaantuneisuus, edellyttää se yritykseltä hyvää ja vakaata käyttökatetta, jotta lainojen hoidosta selvitään vuosittain kunnialla. (Alma Media Oyj 2019c.)

Vaikka kannattavuus ja vakavaraisuus olisivat yritystoiminnassa kunnossa, tulee yrityksen selviytyä myös liiketoiminnasta aiheutuvien juoksevien kulujen maksusta. Mikäli kuluja ei pystytä kattamaan, yritys voi ajautua heikon maksuvalmiuden vuoksi maksukyvyttömäksi ja siten konkurssiin. Maksuvalmiudella kuvataan täten yrityksen kykyä selvitä maksuistaan ajallaan ja mahdollisimman taloudellisesti. (Alma Media Oyj 2019a.) Staattista maksuvalmiutta kuvaavat quick ratio sekä current ratio. Quick ratio mittaa yrityksen kykyä selviytyä lyhytaikaisista veloistaan nopeasti rahaksi muutettavilla omaisuuserillään. Current ratio puolestaan kuvaa yrityksen maksuvalmiutta tilinpäätöshetkellä. Sillä verrataan nopeasti rahaksi muutettavien erien suhdetta lyhytaikaisiin velkoihin. (Alma Media Oyj 2019b.)

Lomituspalveluyritystoiminta ei yleensä vaadi suuria lähtöinvestointeja, jonka vuoksi sen omavaraisuusaste on suhteellisen korkea. Kuitenkin toiminnan riskinä on maksuvalmiutta hidastava laskuttaminen. Mela vaatii maatalousyrittäjiltä riittävät dokumentit lomitukseen ja sijaisavun tukemista varten, jolloin asioiden käsittelyajat saattavat olla todella pitkiä. Tämän vuoksi voi kulua pahimmillaan kuukausia, ennen kuin maatalousyrittäjä maksaa lomituksesta aiheutuvat kustannukset. Lomituspalveluyrittäjän tulee ymmärtää tämä riski, jotta kassa ei tyhjene yllättäen.

4.5 Hankinnat

Yritystoimintaan tarvitaan erilaisia hankintoja yritystoiminnan pyörittämistä varten. Yleisimpiä hankintoja ovat tavara-, palvelu- ja rakennussopimukset, mutta hankinnat voivat olla myös pienimuotoisia, esimerkiksi työauto, -puhelimet sekä

mahdolliset toimistotilat ja -tarvikkeet. Yleensä suuremmat hankinnat vaativat ulkopuolista rahoitusta. Yrittäjä voi esimerkiksi hakea pankkilainaa tai hankkia yritykselleen sijoittajia. Lomituspalveluyritykseen tarvittavia hankintoja ovat esimerkiksi työpuhelimet ja -vaatteet, -autot, tietokoneet sekä muut toimistotarvikkeet.

Hankinnat ovat vähennyskelpoisia verotuksessa, joten niihin liittyvä talousosaaminen nousee esille. Laitehankinta voidaan vähentää kertakuluna tuloslaskelman kautta tai se voidaan aktivoida taseeseen, jolloin siitä tehdään poistoja vuosittain. Isompien hankintojen vähentäminen tapahtuu automaattisesti poistoilla. Hankinnoista on aina kuitenkin oltava todisteena kuitti kirjanpidossa. (Esa 2018.)

5 KYSELY SUOMEN LOMITUSPALVELUYRITYKSILLE

5.1 Kvantitatiivinen kyselytutkimus

Kyselytutkimus on tapa kerätä ja tarkastella tietoa esimerkiksi ihmisten toiminnasta, yhteiskunnan ilmiöistä, asenteista ja arvoista. Kyselytutkimuksessa on esitetty vastaajille kysymyksiä kyselylomakkeen kautta. (Vehkalahti 2008, 11–13.) Opinnäytetyön tutkimustapa on empiirinen, ja se toteutetaan määrällisenä eli kvantitatiivisena kyselytutkimuksena. Analysoinnissa hyödynnetään tilastollisia menetelmiä. Sanallisesti on annettu kysymyksiä täydentäviä tietoja sekä avoimia vastauksia sellaisiin kysymyksiin, joihin olisi vaikea antaa numeerista vastausta. Näiden kysymysten avulla kyselyssä on myös kvalitatiivisia eli laadullisia ominaisuuksia. (Heikkilä 2014, 5–7.)

Kyselytutkimusta varten tuli valita kohdejoukko. Kyselytutkimuksen kohdejoukko toimi Suomen lomituspalveluyrittäjät ja heistä otetun otoksen suuruus oli 38. Yrittäjät valikoituivat Yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä löydettyjen tietojen pohjalta, jotta saatiin mahdollisimman laajaa näkökulmaa Suomen lomituspalveluyrittäjyydestä. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää lomituspalveluyrityksen perustamisen sekä yritystoiminnan pyörittämisen käytänteitä. Tutkimuksen validius tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata sitä, mihin kysymykseen sillä alun perin haettiin vastausta. Validi tutkimus ei myöskään sisällä systemaattisia virheitä. (Vilkkä 2007, 150).

Kyselyn muotoilulla pyrittiin saamaan selkeät kysymysrakenteet, jotta saadaan validia, ajankohtaista tietoa. Maatalouden ammattisanaston tunteminen kohdejoukossa edesauttaa tutkimuksen validiutta. Tutkimuksen reliabiliteetti on osa tutkimuksen luotettavuutta, mutta sitä on vaikeaa arvioida pienen otannan vuoksi. Tutkimus on kuitenkin toistettavissa samalla kyselylomakepohjalla. (Heikkilä 2014, 8–9.) Kyselyn kokonaisluotettavuutta voidaan kuitenkin arvioida laajalla maantieteellisellä otannalla sekä vastaajien anonymiteetilla. Otannan maantieteellinen sijainti kattaa koko Suomen valtion alueen ja yrityksiä pyrittiin valitsemaan mahdollisimman monipuolisesti.

5.2 Kyselyn toteutus

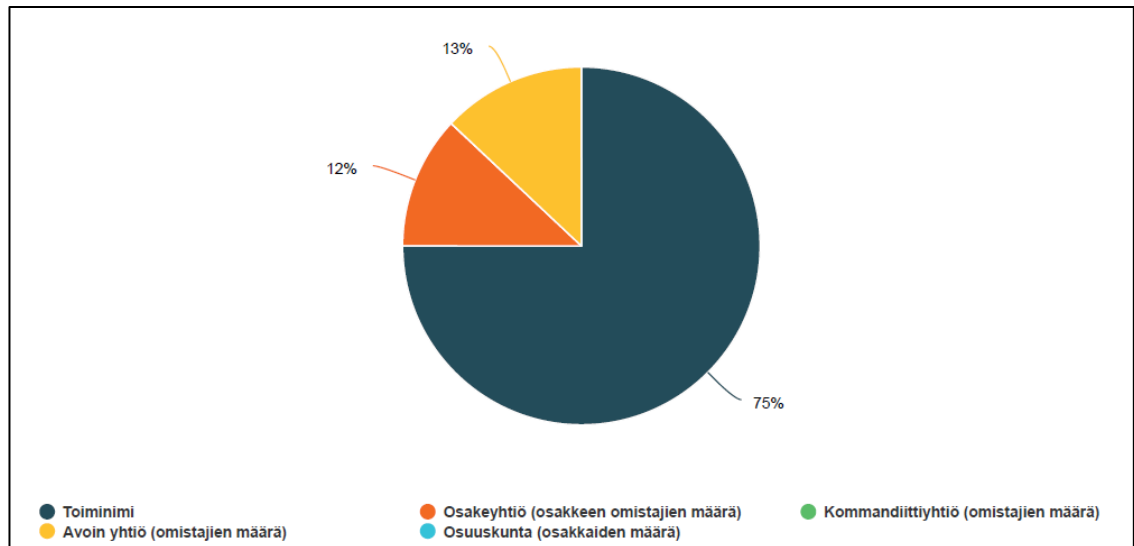
Kysely suoritettiin Webropol-kyselynä, joka jaettiin suorana linkkinä lokakuussa 2019 sähköpostilla valitulle otannalle. Kyselyn kysymykset on kirjoitettu sellaiseen muotoon, että lomituspalveluyrittäjät ymmärtävät ammattisanaston ja asiayhteyden avulla kysymyksen tarkoituksen. Saateviestissä ilmoitettiin kyselytutkimuksen tarkoitus, henkilösuojauslakien puitteissa vastaajien anonymiteetin säilyttäminen sekä vastausten salassapitovelvollisuus. Vastausten pohjalta peilattiin paikkatiedon, tutkimustietojen sekä kyselyn tehneen ammattitiedon pohjalta yrityksen mahdollisuutta Lapissa. Kyselyä pidettiin auki kuukauden verran. Kysymykset koskivat eri yritystoiminnan vaiheita sekä toimintoja. Vastauksia saatiin kahdeksan kappaletta ja vastausprosentti oli täten 21 prosenttia.

5.3 Kyselyn tulokset

5.3.1 Yrityksen perustiedot

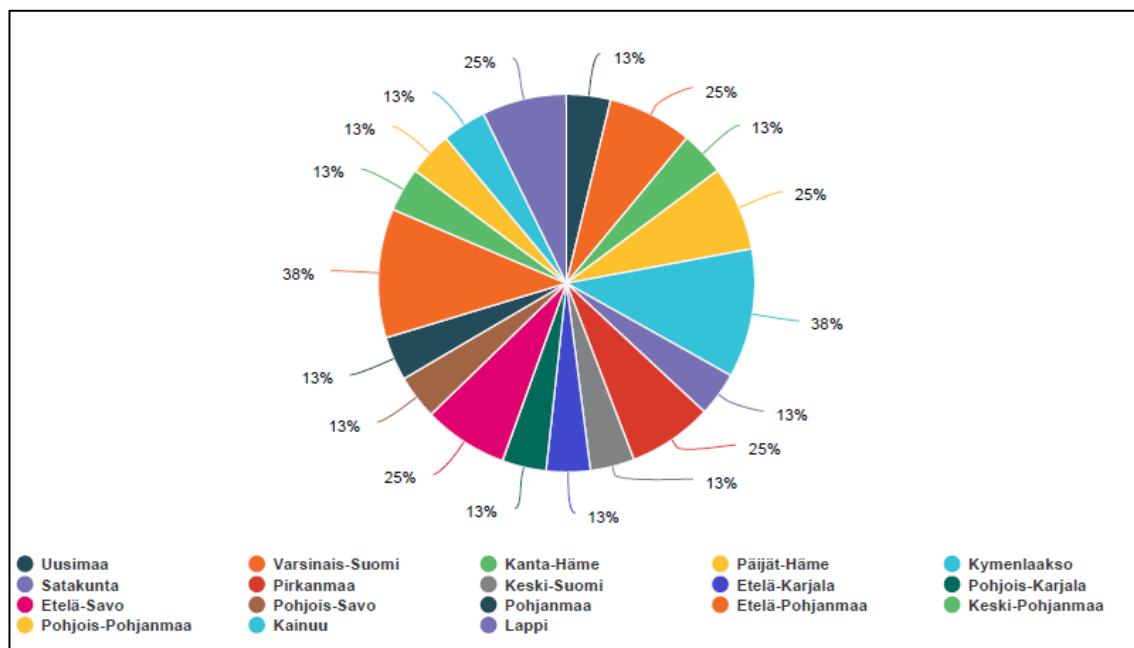
Kyselyn tulokset jaotellaan kyselyssä olleiden teemojen mukaisesti. Teemat käsittelevät kaikki eri aikakautta tai toimintoa, mitä yritystoiminnassa tulee ottaa huomioon. Tällä jaottelulla saatiin selkeämpi kuva Suomen lomituspalveluyrityksistä kokonaisuutena sekä eri aikakausien ja toimintojen monipuolisuus esille.

Kyselyn ensimmäisenä teemana oli ”Perustietoja yrityksestä”. Ensimmäisenä selvitettiin eri yritysmuotojen käyttöä lomituspalveluyrityksissä (Kuvio 5). Vastaajista 75 prosentilla yritysmuotona on toiminimi. Osakeyhtiöitä vastaajista oli 12,5 prosenttia ja osakkeen omistajien määrä oli yksi. Avoimia yhtiöitä oli 12,5 prosenttia ja omistajien määrä oli kaksi.



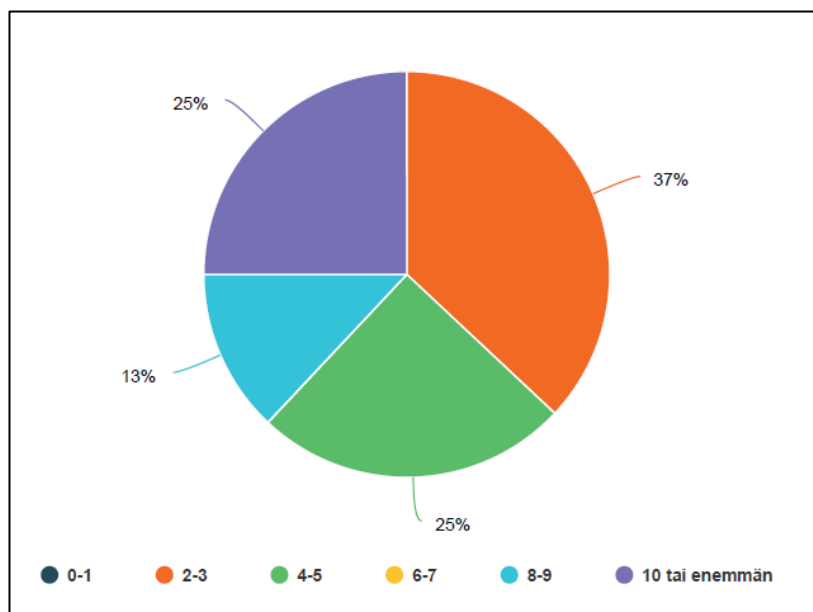
Kuvio 5. Vastaajien yritysmuodot

Toisena kysymyksenä selvitettiin yritysten toiminta-alueet, jonka vastaukset on esitetty graafisesti (Kuvio 6). Vastaajat pystyivät valitsemaan yhden tai useamman maakunnan. Yrittäjät toimivat Suomen jokaisen maakunnan alueella. Kymenlaakson ja Etelä-Pohjanmaan alueella toimii kolme vastanneista yrityksistä, Varsinais-Suomessa, Lapissa, Pirkanmaalla, Päijät-Hämeessä ja Etelä-Savossa puolestaan kaksi yritystä. Lopuissa maakunnissa toimii yksi vastanneista yrityksistä.



Kuvio 6. Yritysten toiminta-alueet

Seuraavaksi selvitettiin yritysten iät (Kuvio 7). Tällä kysymyksellä haettiin vertailupohjaa siitä, miten monen vuoden aikana yritys on kehittänyt toimintaansa kohti nykyhetkeä. Vastanneista 37,5 prosenttia on 2–3 vuotta vanhoja yrityksiä ja 25 prosenttia on toiminut joko 4–5 vuotta tai vähintään 10 vuotta. Loput 12,5 prosenttia ovat toimineet 8–9 vuotta. Vastanneista täten yli puolet yrityksistä on korkeintaan viisi vuotta vanhoja.



Kuvio 7. Yritysten ikä

Viimeisenä perustiedoista selvitettiin työntekijöiden tämän hetken määrä ja vastaukset on esitetty taulukoituna (Taulukko 3). Yrittäjän tai yrittäjien lisäksi 75 prosentissa vastanneista yrityksistä ei työskentele muita. Lopuilla 25 prosentilla työskentelee joko 1–2 työntekijää (12,5 %) tai vähintään viisi työntekijää (12,5 %).

Taulukko 3. Työntekijöiden määrä

Työntekijöiden määrä	n	Prosentti
0	6	75%
1–2	1	12,5%
3–4	0	0%
5 tai enemmän	1	12,5%

5.3.2 Yritystoiminnan synty

Kyselyn toisena teemana oli ”Yritystoiminnan synty”. Tällä haettiin tietoa yrittäjien koulutuksesta, työkokemuksista, lomituspalveluyrityksen liikeidean synnystä ja alkurahoituksesta sekä asiakkaiden ja työntekijöiden määrästä ensimmäisenä vuotena.

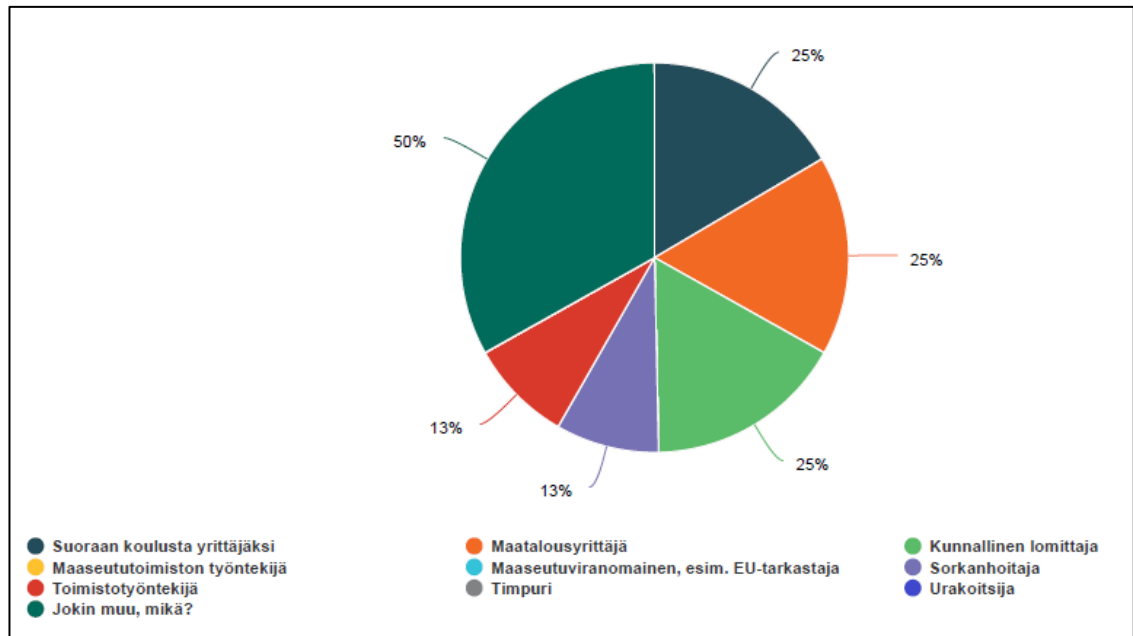
Yrittäjien koulutusta kysyttiin monivalintakysymyksenä, ja vastaukset on esitetty taulukkona (Taulukko 4). Yrittäjistä 12,5 prosenttia oli käynyt maaseutuyrittäjän perustutkinnon tai agrologi (AMK tai YAMK) -tutkinnon. Eläintenhoitajia oli 25 prosenttia ja loput 50 prosenttia entisiä maaseutuyrittäjiä, teknologia-alan osaajia ja eläintenhoitajia tai sorkkanhoitajia ja euroviljelijöitä. Joukossa oli myös itseoppineita sekä ylioppilastutkinnon suorittaneita.

Taulukko 4. Yrittäjien koulutus

Koulutus	n	Prosentti	Vapaa tekstikenttä
Maaseutuyrittäjän perustutkinto	1	12,5%	
Eläintenhoitaja	2	25%	
Agrologi (AMK/YAMK)	1	12,5%	
Agronomi	0	0%	
Tradenomi	0	0%	
Logistiikka-alan tutkinto	0	0%	
Jokin muu, mikä?	4	50%	<ul style="list-style-type: none"> • Itse oppinut • Maaseutuyrittäjä, teknologia, eläintenhoitaja • Euroviljelijä, sorkkahoitaja • Ylioppilas

Yrittäjät ovat toimineet ennen lomituspalveluyrittäjyyttä maatalousyrittäjänä (25 %), kunnallisena lomittajana (25 %), sorkkanhoitajana (12,5 %) tai toimistotyöntekijänä (12,5 %). Vapaasti kirjoitettavassa vastauksessa oli näiden lisäksi järjes-

tötyöntekijä, projektipäällikkö, karjanhoitaja, kahvilayrittäjä ja tallityöntekijä. Vastanneista 25 prosenttia oli ryhtynyt suoraan koulusta valmistumisen jälkeen lomituspalveluyrittäjiksi (Kuvio 8).



Kuvio 8. Yrittäjien aiempi työkokemus

Seuraava kysymys oli vapaasti kirjoitettava teksti lomituspalveluyrityksen liikeyrityksen synnystä. Vastauksissa on selvä kytkös maatalouteen tai haluun työskennellä eläinten parissa. Vastaajista kaksi ovat toimineet maatalousyrittäjinä. Työntekijöiden ammattitaidon jakaminen eteenpäin näkyy etenkin osakeyhtiön liikeyrityksen synnyssä. Maatalousyrittäjät sekä maataloustyöntekijät ovat tunnetusti luotettavia ja tunnollisia työntekijöitä, joten siirtyminen lomituspalveluita tarjoavaksi yrittäjäksi on luonteva jatkumo työllistyä maatalouden piirissä maatalousyrittäjyyden jälkeen.

”Etsin muutaman vuoden tilaa, jossa aloittaisin maidontuotannon. Ostin tilan Pohjois-Pohjanmaalta 1973. Sinne rakennettiin pihatto 1980. Saatiin 70 lehmän lupa. Tila yhtiöitettiin 1992. Vuosituhannenvaihteessa oli 2 vierasta työntekijää. Koska oman tilan työntekijät eivät voineet lomittaa, niin perustettiin lomituspalveluita tuottava Oy 2002 ja työntekijät siirrettiin sinne. Pian huomattiin, että palvelu soveltuu samalla byrokratialla toisillekin tiloille, joilla on käytettävissä lomitukseen sopivia henkilöitä.”

”Liikeidea lähti siitä, kun laitoin omat lehmät pois niin ajattelin, että hyödynnän oman ammattitaidon ja rupean lomittamaan sivutoimiosena muita tiloja oman tilanpidon ohessa joka on toiminut mielestäni oikein hyvin.”

Osa vastaajista ovat toimineet joko kunnallisina lomittajina, harjoittaneet monialaista yritystoimintaa, hankkineet verkostoiden kautta asiakkaita tai halunneet työllistyä eläinten pariin. Jo toiminnassa olevalla yrityksellä on kaikki edellytykset yritystoiminnan laajentamista varten. Lomituksien tekeminen oikein on varmasti toiminut kimmokkeena toiminta-alueen muille maatalousyrittäjille siirtyä yrityksen tarjoaman lomituspalvelun piiriin. Sorkanhoidon yhteys lomituksiin on ollut sekä aloittaessa että nykytilanteessa taloudellisesti järkevää, koska lomituksien välissä voi tehdä sorkkahoitoja lomitustilalla tai sen läheisyydessä. Tukipolitiikalla tuetaan yritysten perustamista, jolloin vastaaja on saanut paremmat tuet monialaiseen yritystoimintaansa.

”Aloitin lomittamalla yhtä tuttua tilaa muun yritystoiminnan ohella ja työtilanteen muuttuessa tiloja tuli lisää.”

”Aloin samalla tekemään sorkkahoitoja ja tekemällä lomituksia yrittäjänä sain paremmat tuet sorkkahoitotelineen ym. koneiden hankintaan ja sain myös starttirahan.”

”Halusta työllistyä eläinten pariin.”

Muissa vastauksissa ilmenee nykyajan pätkätöiden haasteellisuus. Yksi vastaaja on todennäköisesti toiminut paikallisyksikössä osa-aikaisena työntekijänä ja halunnut työllistyä itsensä paremmin yritystoiminnan avulla. Toisen lomituspalveluyrittäjän toiminnan lopettaminen sekä asiakastilojen tunteminen ovat verkostojen avulla luotuja polkuja kohti yrittäjyyttä.

”Tarpeesta saada pätkätöiden ohelle mahdollisuus tehdä lomituksia tutuille tiloille. Kyllästyminen kunnalliseen lomitukseen työnantajana.”

”Idea lähti, kun tuttu lomittaja yrittäjä oli lopettamassa toimintaansa.”

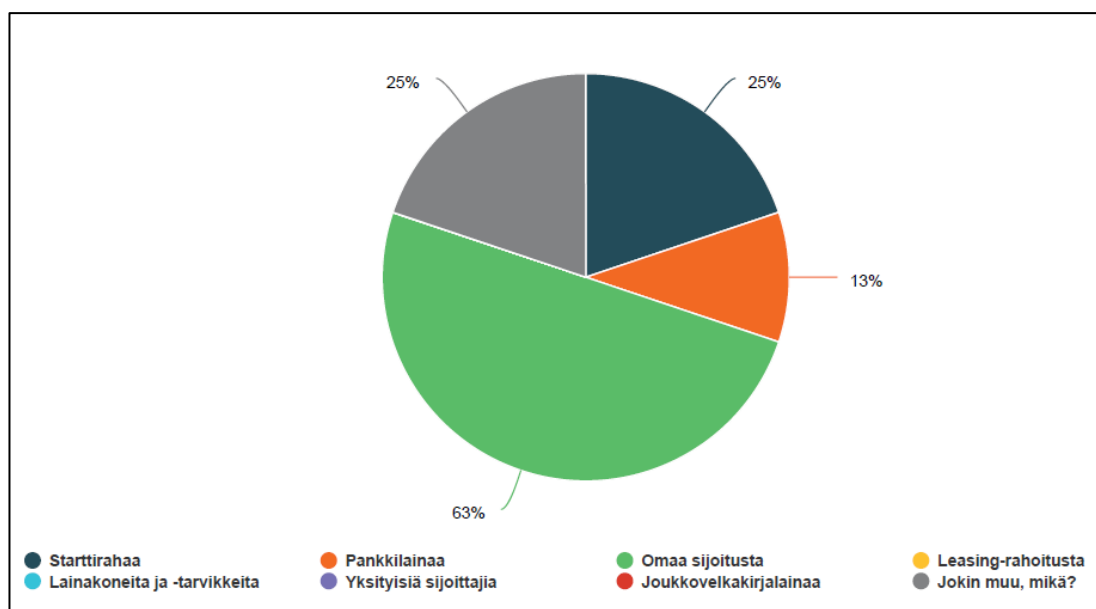
”Asiakkaat oli valmiina, tmi pystyy ja töihin.”

Liikeidean synnyn jälkeen kysyttiin aloitukseen tarvittavan pääoman suuruutta sekä rahoituksen eri muotoja. Toiminnan aloittamiseen tarvittun pääoman suuruus on vaihdellut tuhansien eurojen hajontaskaalalla (Taulukko 5), mutta 62,5 prosentilla pääoman suuruus on ollut 0–1500 euroa.

Taulukko 5. Aloituspääoman suuruus

Pääoman suuruus	n	Prosentti
0 – 1 500 €	5	62,5%
1 500 – 3 000 €	1	12,5%
3 000 – 5 000 €	1	12,5%
yli 5 000 €	1	12,5%

Aloituspääomaa on kerrytetty monin eri tavoin ja tätä jakaumaa havainnollistetaan graafisesti (Kuvio 9). Erityisesti oma sijoittaminen yritykseen on ollut 63 prosentilla käytössä, mutta huomattava osuus on ollut myös starttirahalla (25 %) ja pankkilainalla (13 %). Vapaavalintaisen vaihtoehdon tekstikenttään oli kirjoitettu myös yhdeksi vaihtoehdoksi tulorahoitus. Vastaajissa on myös yksi yrittäjä, joka ei ole tarvinnut rahoitusta lainkaan yritystoiminnan aloittamiseen.



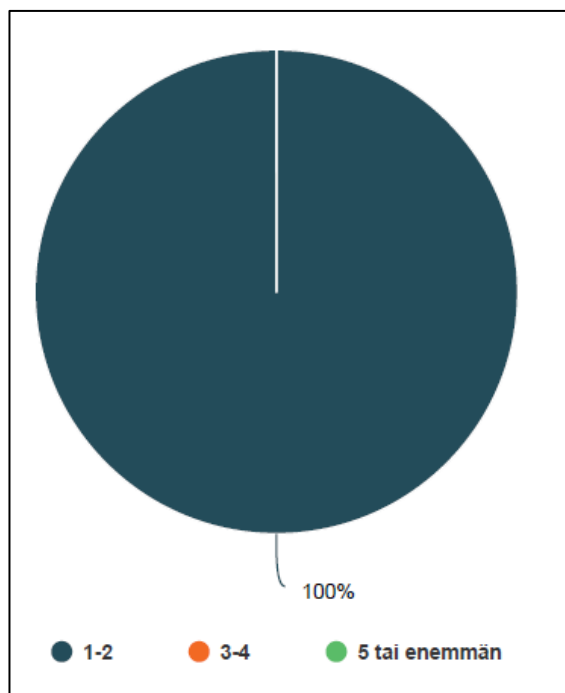
Kuvio 9. Käytetyt rahoitusmuodot toiminnan aloittamiseen

Viimeisinä tässä teemassa kysyttiin asiakastilojen ja yrityksessä työskennelleiden määrää ensimmäisenä vuotena. Haarukointi suoritettiin viiden henkilön ryhmillä ja vastaukset on esitetty taulukkona (Taulukko 6). Vastaaajista 75 prosentilla on ollut 0–5 asiakastilaa ja lopulla 25 prosentilla puolestaan 6–10 asiakastilaa. Pienempi asiakaskunta helpottaa lomituspäivien järjestelyä sekä ylläpitää ajankohtaista tietoa tilojen tilanteista.

Taulukko 6. Asiakastilojen määrä ensimmäisenä vuonna

	n	Prosentti
0 – 5	6	75%
6 – 10	2	25%
11 – 15	0	0%
16 tai enemmän	0	0%

Aloituvuonna yrityksessä työskennelleiden määrää haarukoitiin kahden hengen ryhmillä (Kuvio 10). Ensimmäisenä toimintavuotena yrityksissä on työskennellyt 1–2 henkilöä kaikissa vastanneissa yrityksissä.

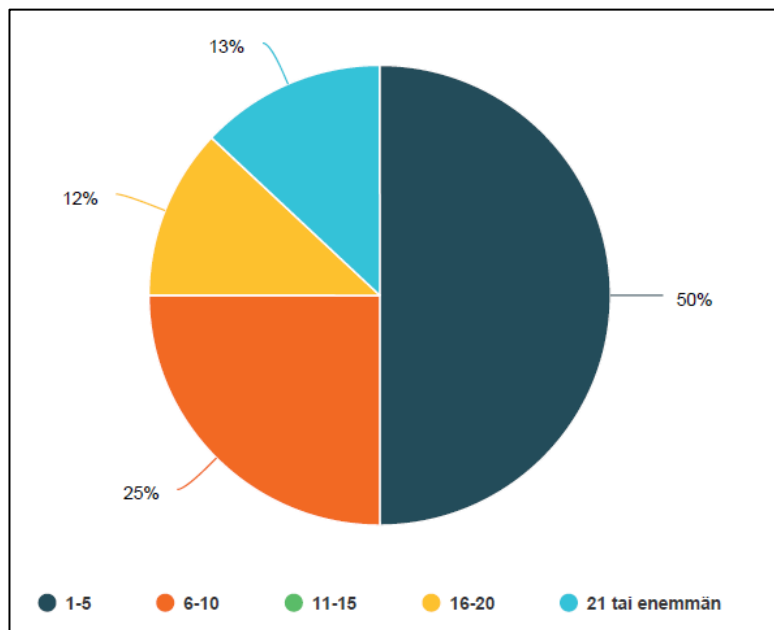


Kuvio 10. Yrityksessä ensimmäisenä vuonna työskennelleiden määrä

5.3.3 Asiakkaat ja työntekijät nykypäivänä

Kyselyn kolmas teema oli ”Asiakkaat ja työntekijät”. Kysymyksillä selvitettiin asiakastilojen määrä ja tuotantosunnat, vaadittavaa ammattitaitoa, työntekijöiden määrää ja työllisyystilannetta sekä heidän koulutustaustaansa. Teemalla haettiin tietoa yrittäjien tavasta valita asiakastilansa sekä työntekijöiden työllistämismahdollisuutta.

Asiakastilojen määrä haarukoitiin viiden asiakastilan välisiin ryhmiin ja vastaukset on esitetty graafisesti (Kuvio 11). Vastaajista 50 prosentilla on 1–5 asiakastilaa, 25 prosentilla 6–10 asiakastilaa ja lopuilla 25 prosentilla joko 16–20 asiakastilaa tai vähintään 21 asiakastilaa.



Kuvio 11. Asiakastilojen määrä nykyään

Asiakastilojen tuotantosuuntia selvitettiin monivalintakysymyksellä ja vastaukset on esitetty taulukoituna (Taulukko 7). Tuotantosunnista yleisimmät olivat lypsykarjatilat (87,5 %), lampolat (62,5 %) sekä lihakarjan kasvattamot (50 %). Seuraavaksi yleisimmät olivat hevostilat (37,5 %) sekä munituskanalat (25 %). Sikaalat, turkistarhat sekä kasvinviljelytilat olivat satunnaisia. Vastaajista yksikään ei tarjonnut lomituspalveluita broilerinkasvattamolle.

Taulukko 7. Asiakastilojen tuotantosuunnat

Tuotantosuunta	n	Prosentti
Lypsykarjatila	7	87,5%
Lihakarjan kasvattamo	4	50%
Sikala	1	12,5%
Broilerinkasvattamo	0	0%
Munituskanala	2	25%
Turkistarha	1	12,5%
Hevostila	3	37,5%
Lampola	5	62,5%
Kasvinviljelytila	1	12,5%
Jokin muu, mikä?	0	0%

Avoimella tekstikentällä selvitettiin asiakastilojen vaatimaa ammattitaitoa. Asiakastilojen tuotantosuuntien vaatima ammattitaito on selkeästi nähtävissä erilaisien lypsylaitteiden ja -koneiden käytössä sekä eläinten ruokinnassa ja muissa hoitotoimenpiteissä. Myös eri työkoneiden käsittelytaito on useassa vastauksessa.

”Ammattitaitoa pitää olla konetöistä, automaattilypsystä sekä kaikenlaisesta ruokinnasta johon kuuluu appeenteko. Keinosiemennys ei ole toistaiseksi kuulunut vaatimuksiin.”

”Lypsy parressa ja asemalla, hevosten käsittelytaito, traktorin ja pienkuormaajan käyttötaito.”

”Automaattilypsy, putki- ja asemalypsy, rehunjako, apevaunu, traktorityöt.”

”Yleisimmät: lypsyrobottien käyttö (lely ja delaval yleisimmät), pienkuormaajat, erilaiset vasikoiden juoma-automaatit, lääkintätaidot”

”Lypsy. koneenkäsittely. Lypsyrobotti.”

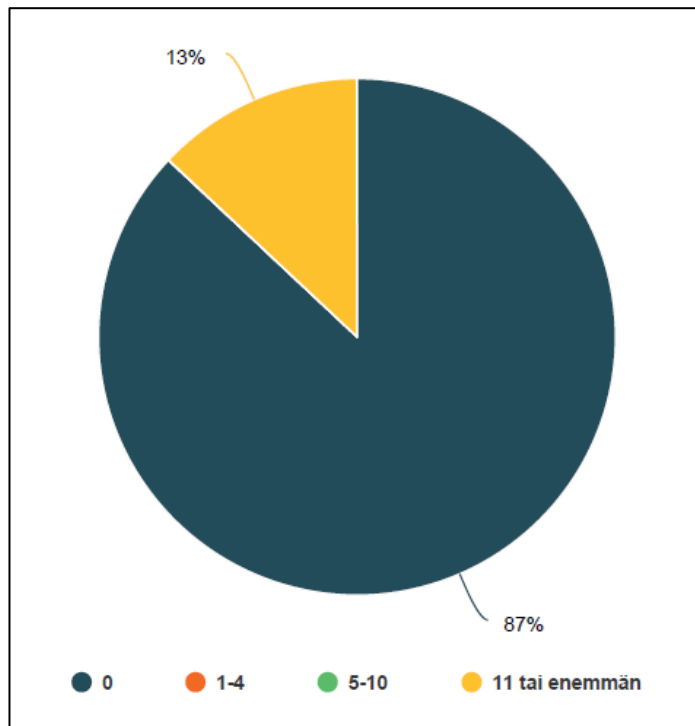
”Automaattilypsy, lajien tuntemus.”

Myös maatalousyrittäjien oma mielipide tilalleen tulevissa lomittajissa on nähtävissä vastauksissa. Maatalousyrittäjät haluavat tilalleen tuntemansa lomittajan tai lomituspalveluyrittäjän, jonka ammattitaitoon he luottavat. Myös oman asiakassegmentin tarkka rajaaminen on vaihtoehto oman ammattitaidon parhaalle hyödyntämiselle.

”Etupäässä tilat valitsevat heille sopivat lomittajat”

”Traktorinajotaito, teen töitä vain hevostiloilla ja sellaisilla nauta/lammastiloilla missä ei nykyaikaisia konejuttuja”

Asiakastilojen jälkeen kysyttiin työntekijöiden määrää sekä koulutusta. Yrittäjän tai yrittäjien lisäksi yrityksissä työskentelee yritystoiminnan laajuuden mukaan joko paljon tai vähän työntekijöitä (Kuvio 12). Yritysten työntekijät ovat sekä vakituisia että määräaikaista. Työntekijöiden koulutuksesta ei saatu vastausta, sillä yrittäjät eivät pidä kirjaa työntekijöidensä koulutuksista. Oletuksena oli, että työntekijät ovat päteviä eläinten käsittelijöitä, omaavat tarvittavan ammattitaidon lomittamallaan tilalla sekä tuntevat maatalan työt.



Kuvio 12. Työntekijöiden määrä nykyään

5.3.4 Yleisesti yritystoiminnasta

Kyselyn neljäs teema käsitteli yritystoimintaa yleisellä tasolla. Kysymykset koskivat palveluiden kehittämiskeinoja, markkinointia, taloushallinnon työtehtävien suorittamista sekä yrityksen vakuutuksia. Ensimmäinen kysymys oli pakollinen, avoin kysymys yrityksen palvelutarjonnan kehittämisestä. Lisäkouluttautuminen sekä digitalisaation keinot nousevat mahdollisiksi kehittämismahdollisuuksiksi. Myös

oman palvelutarjonnan modernisointi ja ammattitaidon kehittäminen uusien koneiden hallitsemiseksi ovat kehittämisen vaihtoehtoja.

*”Pyritään täyden palvelun taloksi. Tällä hetkellä on työn alla hake-
musten digitaalinen allekirjoitus.”*

*”Tällä hetkellä lisäopinnot käynnissä (eläintenhoitajan at). Tulevai-
suudessa toivottavasti riittää rahkeet käydä CowSignals-koulutus ja
siemennyskurssit”*

”Lisäkouluttautumalla.”

”Lisäkouluttautumalla en kehitä, mitä nyt alan uutisia seuraan.”

*”Opettelemalla tekniikan hallintaa. Lypsyrobotit, ruokintarobotti, lan-
nanpuhdistusrobotti ym.”*

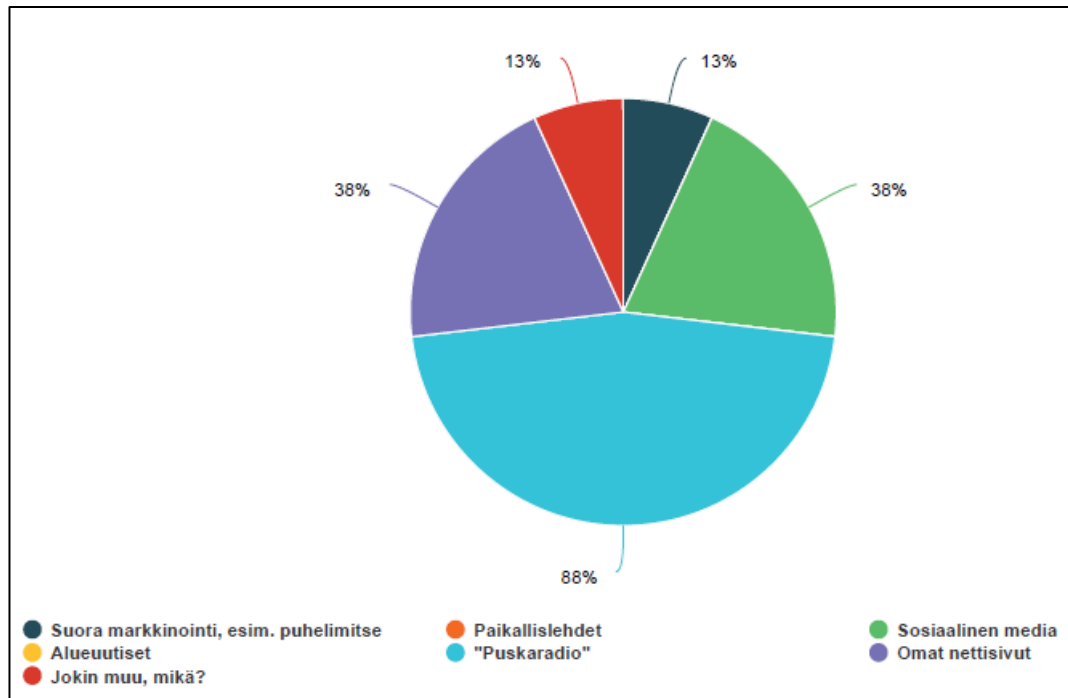
Vastauksissa on nähtävissä hajontaa kehittämishalukkuudessa, sillä osa vastaa-
jista ei ole halukkaita kehittämään toimintaansa aktiivisesti. Toiminnan kehittämi-
nen tapahtuu ”automaattisesti” asiakastilojen vaatimuksien myötä.

”Uusien tilojen myötä uusi osaaminen.”

*”Palvelutarjontaa en ole lähtenyt kehittämään koska töitä on riittänyt
näinkin.”*

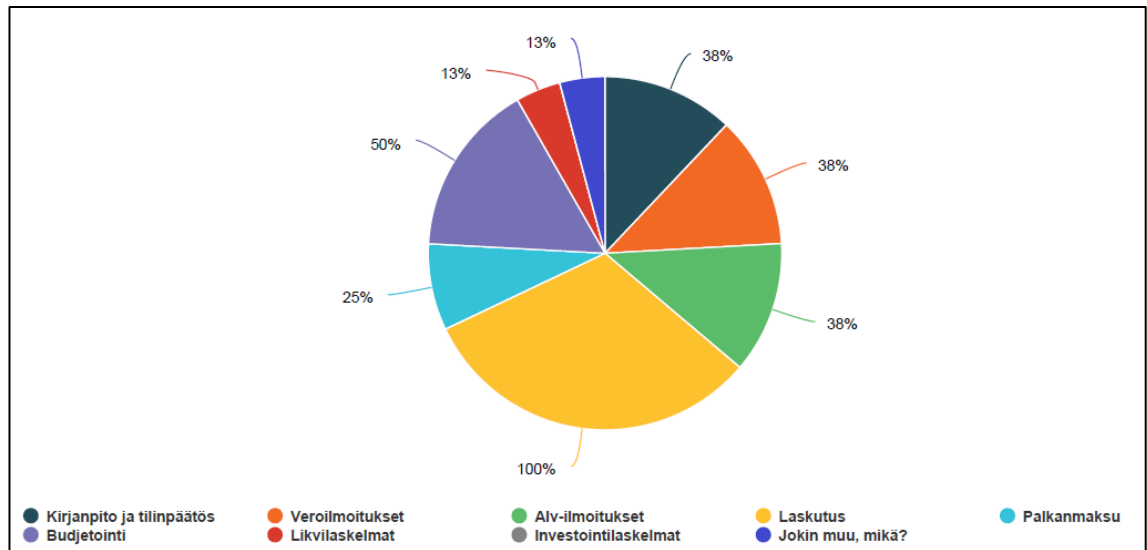
”_”

Seuraavaksi selvitettiin lomituspalveluyrityksen markkinointia. Eri keinoja selvi-
tettiin monivalintakysymyksellä. Vastaaajista 87,5 prosenttia käyttivät puskara-
diota markkinointiinsa sekä 37,5 prosenttia käytti joko sosiaalista mediaa tai omia
nettisivuja. Yrittäjät käyttivät vähän suoraa markkinointia (Kuvio 13). Avoimeen
tekstikenttään oli mainittu myös mahdolliseksi vaihtoehdoksi valtakunnalliset jul-
kaisut.



Kuvio 13. Markkinointikeinot

Lomituspalveluyrittäjiltä selvitettiin, mitä taloushallinnollisia työtehtäviä he itse suorittavat yrityksessään. Kaikki vastanneet suorittivat laskutuksensa itse. Budjetoinnin suorittaa 50 prosenttia ja 37,5 prosenttia ilmoitti tekevänsä veroilmoitukset, arvonlisäveroilmoitukset, kirjanpidon ja tilinpäätöksen itse. Palkanmaksu ja likvilaskelmat (eli taloussuunnitelma) olivat vähäisiä. Avoimeen tekstikenttään oli kirjoitettu tehtäväksi myös mahdolliset korvaushakemukset, neuvonta ja edunvalvonta. Vastaukset on esitetty graafisena kuviona havainnollistamaan jakaumaa paremmin (Kuvio 14).



Kuvio 14. Yrityksen itse suorittamat taloushallinnon tehtävät

Vakuutuksia on vaikea eritellä vertailukelpoiseksi asteikoksi, minkä vuoksi ne oli kysytty avoimella tekstikentällä. Vastuu-, tapaturma- ja muut erilaiset henkilövakuutukset olivat vastanneilla yrityksillä yleisiä. Yrittäjän lisäksi muita henkilöitä työllistävillä yrityksillä on myös lakisääteiset työntekijöitä koskevat vakuutukset, kuten työntekijöiden eläketurva ja työttömyysvakuutus. Oikeuskulu-, terveysturva- sekä konerikkovakuutukset olivat harvinaisempia.

”TYEL, Työttömyys, Tapaturma, Vastuu ja Ryhmähenki.”

”Yrityksellä on vain vastuuvakuutus.”

”Tällä hetkellä vain toiminnan vastuuvakuutus.”

”Vastuu, tapaturma, oikeuskulu.”

”Vastuu, konerikko.”

”Vastuuvakuutus, tapaturmavakuutus, terveysturva.”

”Oma tapaturmavakuutus ja vahinkovakuutus.”

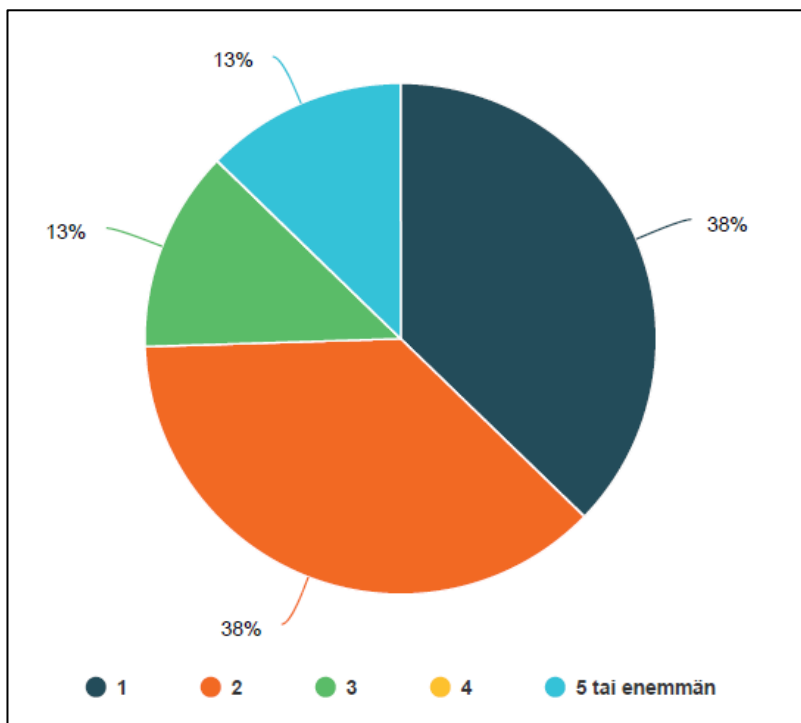
Yksi vastaajista valitsee tilat puolestaan sen mukaan, keillä on omat vakuutukset kunnossa. Tällä pyritään kenties helpottamaan lomituspalveluyrityksen kustannuksia.

”Tilat valitaan niin, että niillä omat vakuutukset koneisiin yms. myös lomituksen aikana.”

5.3.5 Yhteistyö paikallisyksiköiden kanssa

Toimimalla samalla työsektorilla kunnallisten paikallisyksiköiden kanssa, lomituspalveluyrittäjät suorittavat maatalousyrittäjien lomituskulutuksen yhteistyötä paikallisyksikön kanssa. Lomituspalveluyrittäjiä ja paikallisyksiköitä koskeva toinen yhteinen tekijä on myös maatalousyrittäjien siirtyminen paikallisyksikön palvelutarjonnasta itse järjestettyyn lomitukseen ja toisinpäin. Näiden vuoksi kyselyn viidennenä teemana selvitettiin erilaisia yhteistyömuotoja lomituspalveluyrityksien ja paikallisyksiköiden välillä.

Ensimmäiseksi selvitettiin, miten monen paikallisyksikön alueella lomituspalveluyritys toimii sekä mahdollisesta yhteistyöstä toimijoiden kesken. Vastaajista yli 75 prosenttia toimi joko yhden tai kahden paikallisyksikön alueella ja 12,5 prosenttia toimi kolmen paikallisyksikön alueella. Loput 12,5 prosenttia toimivat viiden tai useamman yksikön alueella. Jakauma on esitetty graafisesti (Kuvio 15).



Kuvio 15. Paikallisyksiköiden määrä yrityksen toimialueella

Vastaajista 87,5 prosenttia tekee yhteistyötä paikallisyksiköiden kanssa lomitusten järjestämiseksi. Avoimella jatkokysymyksellä kysyttiin yhteistyön muotoja. Vastauksista selvisi, että paikallisyksiköt tarjoavat yrittäjille mahdollisuuden tehdä

lomituksia palkallisesti paikallisyksikön palveluksessa tai tarjoavat itse järjestyn lomituksen mahdollisuutta maatalousyrittäjille.

”Jos kunta tarvitsee lomittajaa, on he yhteydessä minuun. Itsejärjestettyjen lomitusten kanssa ollaan myös yhteydessä lomatoimistoon.”

”Teen lomituksia paitsi yrittäjälomittajana, myös palkollisena tarvittaessa.”

Paikallisyksiköt myös pyytävät lomituspalveluyrittäjää suorittamaan lomituksia maatiloilla, joille paikallisyksikön lomittajat eivät halua tai pysty lähtemään. Syynä voivat olla esimerkiksi pitkät etäisyydet, lyhyet työpäivät tai ammattitaidon puute.

”Jotkut lomatoimistot kysyvät lomittajaa. Nykyisin harvemmin löytyy lomittajia lomatoimiston kohteisiin. Vain harvat lomittajat ovat halukkaita lähtemään tarjottaviin kohteisiin.”

”Lomatoimisto tietää taitoni ja tarjoaa sellaisia töitä missä pärjään.”

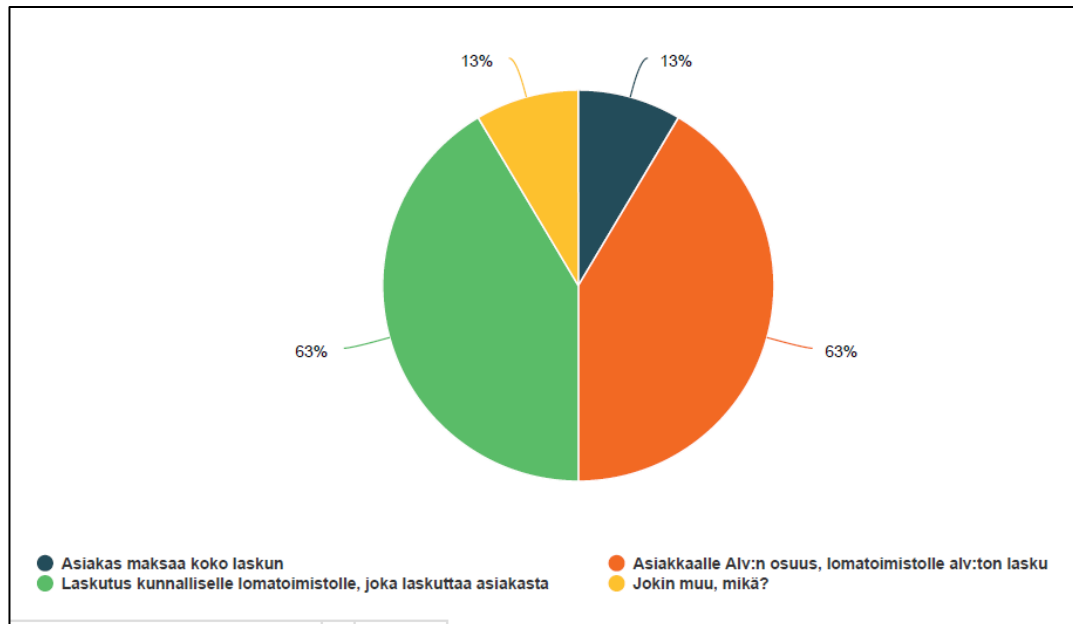
”Työpaikkoja tulee toimiston kautta.”

Kahdesta vastauksesta selviää myös käytössä oleva mahdollisuus tehdä sopimus kaupungin tai kunnan kanssa. Tällöin kunta tai kaupunki ostaa lakisääteiset lomituspalvelut lomituspalveluyrittäjältä sovittuun hintaan. Vastauksista on myös huomattavissa viittauksia lomituspalveluyrittäjän vapautteen sekä ammattitaitoon, mitä ei välttämättä paikallisyksikön lomittajalla ole.

”Minulla on työsopimus Kouvolan kaupungin lomatoimen kanssa niin että lomatoimi ostaa palvelun minulta sovittuun hintaan.”

”Kunnan kanssa tehty ostopalvelusopimus.”

Lomituspalveluiden laskuttamisessa on monia vaihtoehtoja, joiden tarkempaa käyttöä selvitettiin kyselyssä ja tulokset on esitetty graafisesti (Kuvio 16). Vastajista 12,5 prosenttia totesi maatalousyrittäjän maksavan koko laskun lomituspalvelu yritykselle. Myös 12,5 prosenttia totesi paikallisyksikön tilaamassa työssä sen maksavan koko laskun lomituspalveluyrittäjälle. Yleisimmät tavat (62,5 %) oli joko laskuttaa koko summa paikallisyksikölle tai erotella arvonlisäverolasku maatilayrittäjälle ja laskuttaa paikallisyksikölle arvonlisäveroton lasku.



Kuvio 16. Lomituspalvelun laskuttaminen

Laskuttamisen lisäksi selvitettiin eri paikallisyksiköiden tapoja korvata itse järjestetty lomitus tilallisille. Vastauksista selviää, että tiedonkulussa on epätasaisuutta, sillä osa yrittäjistä ilmoittaa vastauksessa lomituspalvelulain itse järjestetyn lomituksen korvausmuodot. Arvonlisäveron erotuksen tärkeys korostuu myös näissä vastauksissa.

*"Lomaan oikeutettu hyväksyy laskun ja tila maksaa alv: ttoman osa laskusta ja lomatoimisto maksaa netto-osuuden palvelun tuottajalle."
"Maksaa laskusta muun paitsi ALV, jonka maksaa yrittäjä itse."*

"Alv maksaa yrittäjä. Kunta maksaa lomitusyrittäjälle."

"Melan enimmäiskorvaus."

Vastaajien kesken on myös viitteitä paikallisyksiköiden negatiivisesta asenteesta lomituspalveluyrittäjiä kohtaan. Yhdestä vastauksesta ilmenee yrittäjän laskujen paikallisyksikölle olleen "liian suuria", vaikka laskutettava työtuntihinta on lomituspalvelulain säädösten puitteissa.

"Tästä minulla ei ole mitään käsitystä."

"Tein aluksi lomatoimistolle muutamia lomituspätkiä, mutta jatkuvien kinasteluiden takia en ole niitä enää tehnyt. Erimielisyydet liittyivät

laskuttamaani tuntihintaan, joka oli lomatoimiston mielestä liian kova (2017 27 € tunti).”

”Ei mitenkään, lomasto vain onnellinen, että joku tila huolehtii itse.”

5.3.6 Monialainen yritystoiminta

Kyselyn kuudennessa teemassa selvitettiin monialaisuutta lomituspalveluyritystoiminnan ohella. Mikäli vastaaja totesi harjoittavansa monialaista toimintaa, hänelle aukesi lisäkysymyksiä. Vastaaajista 62,5 prosenttia totesi lomituspalveluyrityksen olevan yrittäjän päätoiminen elinkeino. Monialaisuuteen myöntävästi vastanneet yrittäjät listaavat tarjoavansa paimenkoirien koulutusta, lampaantaljojen myyntiä, sorkanhoitoja sekä koneurakointia, mukaan lukien kylvyöt, rehu- ja lumiurakoinnit.

”Sorkkahoidot”

”Minulla on myös koneurakointia johon kuuluu kylvöurakointi, rehuurakointi ja talvella lumiurakointi.”

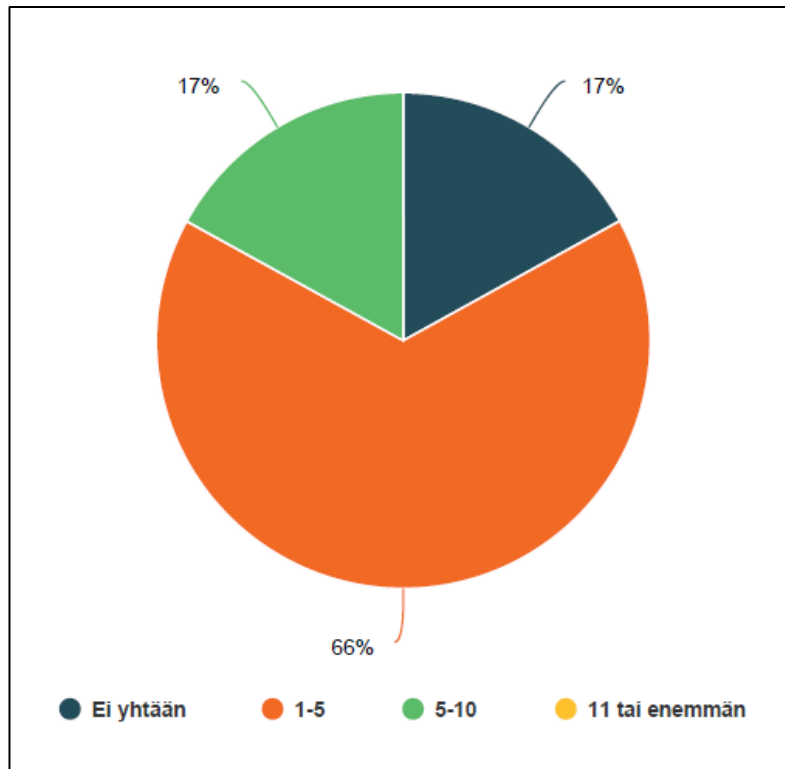
”Paimenkoirien koulutus ja lampaantaljojen myynti.”

Vastauksissa ilmenee, että yrittäjillä on halua lisätä erilaisia eläintenkasittelyyn ja kouluttamiseen liittyviä palveluita. Lisäksi yksi vastanneista toteaa olevansa eläkkeellä, mutta tekevän kirjanpitoja osakeyhtiömuotoisen lomituspalveluyrityksen töiden rinnalla.

”Vaihtuvissa palkkatyösuhteissa milloin missäkin. Lisäksi tavoitteena alkaa tarjota eläintenkasittelyyn ja kouluttamiseen liittyviä koulutuksia.”

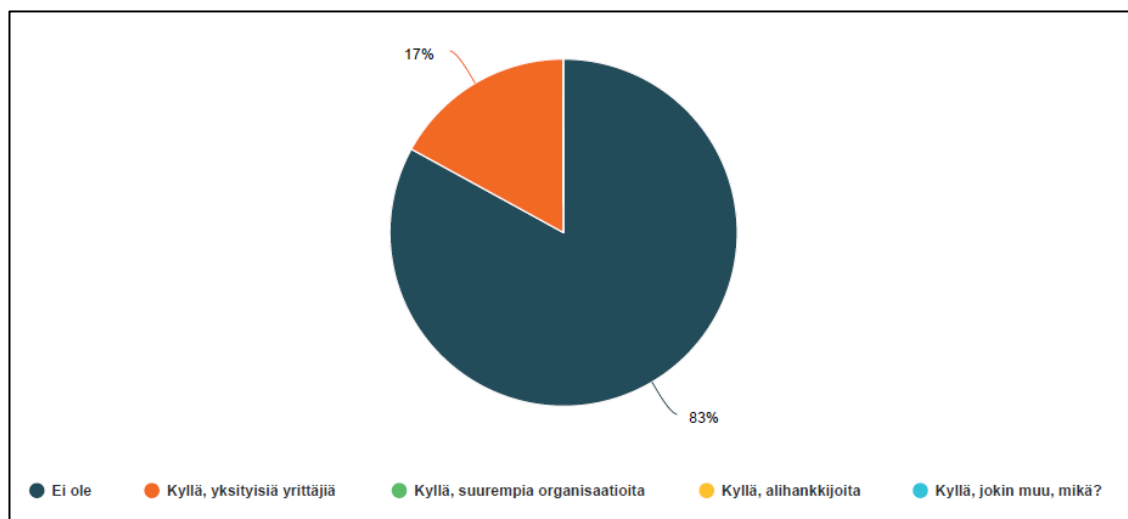
”Päätoimisesti ole eläkkeellä, mutta hoidan muutamia kirjanpitoja.”

Lisäksi selvitettiin kuinka moni lomituspalveluasiakas käyttää muita yrittäjän tarjoamia palveluita (Kuvio 17). Vastanneista 66 prosenttia toteaa 1–5 lomitussasiakkaan käyttävän muitakin yritysten tarjoamia palveluita. Puolestaan 16,5 prosenttia toteaa 5–10 lomitussasiakkaan käyttävän yrityksen muita palveluita ja lopuilla 16,5 prosentilla yksikään lomitussasiakas ei käytä muita yrityksen tarjoamia palveluita.



Kuvio 17. Muita yrityksen tarjoamia palveluita käyttävät lomituspalveluasiakkaat

Asiakasmäärien lisäksi teemassa selvitettiin monialaisen yrittäjyyden yhteistyökumppaneita (Kuvio 18). Vastaajista 83,33 prosenttia totesi, ettei heillä ole yhteistyökumppaneita. Lopuilla 16,67 prosentilla on yksityisiä yrittäjiä yhteistyökumppaneinaan. Listattuja yhteistyömuotoja ovat esimerkiksi yhteisomistuskooneet sekä tarvittaessa käytössä oleva ”naapuriapu”.



Kuvio 18. Monialaisen yritystoiminnan yhteistyökumppanit

5.3.7 Yrittäjien loppusanat

Kyselyn viimeisenä osiona oli avoimina tekstikenttinä yrittäjien omat mielipiteet sekä Suomen lomitusjärjestelmästä että yleisesti yrittäjyyteen liittyvistä näkökulmista. Yksi vastaajista ei halunnut vastata pakolliseen kysymykseen.

Vanhemmat yritykset antoivat enemmän osviittaa lomitusjärjestelmän muuttumisesta vuosien varrella. Lomituspalveluyrittäjiä ei enää katsota halveksuen, vaan heidät on otettu paikallisyksiköiden rinnalle kilpailijoina. Viikonloppupäivystyksen ottaminen paikallisyksiköihin on helpottanut erityisesti sijaisapujen järjestämistä. Nykyajan maatalouden rakennemuutos nähdään kuitenkin lomitusjärjestelmän haasteena.

”Kehitystä on tapahtunut. Meidän toimintamalli oli alussa Melan hampaissa. Toimistopäällikkö lupasi vaikuttaa lainsäädäntöön niin, että toiminta loppuu. Nyt toivon suurempia ja ammattimaisempia yksiköitä. Toivoisin myös, että lomatoimistot tai Mela voisivat antaa itsejärjestettyjen tilojen yhteystiedot palvelujen markkinointia varten.”

”Viikonloppupäivystys.”

”Minusta nykyinen järjestelmä toimii. Ainoa varjopuoli asiassa on se, että tiloja vähenee ja näin ollen myös lomitus tarve vähenee. Tästä syystä lomitusjärjestelmän kehittäminen tulee olemaan haastava.”

”Tällä seudulla toimii ihan hyvin näin.”

Yhteispeliä voisi olla vastaajien mukaan enemmän sekä tiedonkulussa että työtarjoajissa. Keskustelua paikallisyksiköiden, maatalousyrittäjien sekä lomituspalveluyrittäjien kesken toivotaan myös, jotta saadaan järjestettyä parhaat lomituspalvelut. Lisäksi yksi vastaajista toivoo maatalousyrittäjien vuosi-ilmoitukseen joustavuutta lomituksen järjestämisen helpottamiseksi. Esimerkkinä hän antaa nopean sijaisavun saannin vaikeuden.

”Tilallinen joutuu erikseen anomaan itsejärjestettyyn lomitukseen ja sen voi anoa kerran vuoteen. Jos tilanne muuttuu äkillisesti tila voi jäädä huonoon asemaan ja jopa ilman lomittajaa. Yksityisellä lomitussyrittäjällä on iso vastuu, jos itse sairastuu ja on velvollinen hommaamaan sijaisen.”

”Joustavuutta ja yhteispeliä enemmän, hyvää yhteydenpitoa ja keskustelua, jossa tavoitteena saada maataloille paras mahdollinen tilanne.”

”Toimistot eivät usein lähde selvittämään olisiko lomitussyrittäjää vapaana vaan sanovat viralliselle, ettei ole tarjota lomittajaa.”

Viimeisenä kysymyksenä yrittäjiä pyydettiin kertomaan lomituspalveluyrittäjyydestä ja / tai yleisesti yrittäjyydestä. Vastauksia vapaaseen kysymykseen saatiin neljä, joista päällimmäisenä nousee esille yrittäjyyden haasteet. Kahdessa vastauksessa ilmenee, että lomituskentällä on hankalaa työllistyä kokoaikaiseksi, vaikka asiakastiloja olisi useita. Työpäiviä ei myöskään välttämättä saada kokoaikaiseksi, jos ei ota lomitustoiminnan ohelle muuta palvelutarjontaa. Näiden vastanneiden mielestä on täten järkevää pohtia heti alussa monialaista yritystoimintaa.

”Yleisesti yrittäjyydestä kannatta miettiä onko yritys yhdenkortin varassa vai onko mahdollista tehdä myös muuta siinä ohella joka saattaa antaa katetta, jos toisaalla ei ole töitä riittävästi.”

”Hankalaa työllistyä kokoaikaiseksi, sillä vaikka asiakastilani ovat isoja, ei työpäivää ole saatu täydeksi ainakaan vielä. Keskimäärin laskutan 6 tuntia per tehty työpäivä. Matkoihin kuluva aikaa en ole ainakaan vielä alkanut laskuttaa, mutta sekin on harkinnassa ainakin ilta-askareiden osalta.”

Muita ongelmia oli kirjattu yhteen vastaukseen, joista päällimmäisenä oli otettu esille lomituspalveluyrittäjien kilpailuttaminen paikallisyksikön toimesta. Luonnollisesti paikallisyksikkö tarjoaa asiakastiloja sille yrittäjälle, joka laskuttaa pienimmän summan. Tämän vuoksi korvaus lomituksesta on pieni eikä yritys täten välttämättä voi kasvaa isommaksi, kun ei ole varaa palkata työntekijää. Samassa vastauksessa todetaan yrittäjyyden riskit, eli yrittäjän on välillä pakko mennä töihin myös sairaana. Tämän lisäksi hän toteaa, että laskuttamisessa on omat ongelmansa, kun tilalliset eivät välttämättä maksa arvonlisäveron osuutta heti.

”Kunta kilpailuttaa lomitussyrittäjiä ja jos et tarjousta voita työtä on vähemmän koska ensin kysytään halvemmän tarjouksen tehneeltä. Korvaus lomituksesta on niin pieni, ettei pysty palkkaamaan työntekijöitä, joten yritys ei voi kasvaa. Yksinyrittämisen riski on suuri ja on ollut pakko mennä kuumeessakin töihin. Jos lomittaa suoraan tilalla mikä on itsejärjestetyssä niin tila ei välttämättä maksa alv osuutta heti, mikä aiheuttaa omat päänsäavat.”

Viimeisessä vastauksessa kuitenkin ilmeni positiivisempi ote lomituspalveluyrittäjyyteen. Siinä todetaan yksinkertaisesti, että yritystoiminnan kasvaessa, katevaatimus pienenee ja tämä todetaan eduksi sekä lomittajille että lomaoikeutetuille. Yrittäjät näkevät yritystoiminnassaan sekä uhkia että mahdollisuuksia.

”Volyymin kasvaessa katevaatimus pienenee ja on etu lomittajille ja lomaanoikeutetuille.”

5.4 Tulosten analysointi

5.4.1 Lomituksen toteuttamisen haasteet

Lomitusjärjestelmän yleisimpinä ongelmina nähdään koko Suomen alueella maatalouden rakennemuutos, Melan ja paikallisyksiköiden yhä heikohko asenne itse järjestettyyn lomitukseen sekä yhteishengen puute lomitustoimien kesken. Digitalisaation ja tietotekniikan avulla pyritään vähentämään fyysisen työn kuormittavuutta ja määrää tuotantoeläintiloilla. Esimerkiksi erilaiset automaattilypsyvälineet sekä ruokinta-automaatit vähentävät ruumiillista työtä, mutta lisäävät tarkkailua. Tarkkailua voidaan suorittaa myös tietoteknisten sovellusten avulla, jolloin työaika varsinaisissa tuotantotiloissa vähenee. Eli vaikka maatilat suurenevat, ei lomituspalveluyrittäjä tai lomittaja välttämättä siitä huolimatta saa täysiaikaista työpäivää maatilalla. Digitaalisten sovellusten määrä kasvaa edelleen, minkä vuoksi lomittajien ja lomituspalveluita tarjoavien yrittäjien ammattitaitoa on kehitettävä. Uusien asiakastilojen myötä saadaan uutta osaamista, mutta erilaiset koulutukset ovat myös hyödyllisiä.

Vastanneiden yrittäjien mielestä kehitettävää lomitusjärjestelmässä on esimerkiksi lomituskaskuttamisessa, sillä maatalousyrittäjän paikallisyksikköön lähettämät lomakkeet ja selvitykset voivat olla kauan aikaa käsittelyssä. Laskujen suorittaminen ei täten tapahdu nopeasti, jolloin lomituspalveluyrittäjien on huolehdittava maksuvalmiudestaan erityisen huolellisesti. Paikallisyksiköiden pitäisi pystyä nopeuttamaan hakemusten käsittelyä, mutta tämä tuo samalla omat haasteensa myös maatalousyrittäjille.

Lisäksi vastanneiden lomituspalveluyrittäjien kehityksen kohteena nähdään yhteistyön parantaminen paikallisyksiköiden ja lomituspalveluyrittäjien välillä. Vuosi-ilmoittaminen siirtymisestä itse järjestetyn lomituksen piiriin, tai siitä pois, nähdään haasteellisena maatalousyrittäjien kannalta. Vastauksena tähän voisi olla avoimempi asenne sijaisapulomituksiin sekä muihin äkillisiin lomitustarpeisiin. Jos sijaisapua olisi mahdollista saada sekä lomituspalveluyrittäjän että paikallisyksikön kautta, saataisiin varmemmin apua maatalousyrittäjille. Kuitenkaan jatkuva vuorottelu paikallisyksikön ja lomituspalveluyrityksen välillä ei ole pitkälle tähtäimelle järkevää. Jatkuva lomittajan tai lomituspalveluyrittäjän vaihtelu maatilalla tuo haasteet työntekoon sekä vaatii maatalousyrittäjiltä uuden perehdytyspäivän pitämistä.

5.4.2 Lomituspalveluyritystoiminnan aloittaminen

Lomituspalveluyritykset ovat yleensä pieniä toiminimiyrityksiä, minkä vuoksi yrittäjä on päävastuussa omista päätöksistään sekä yrityksestään. Aloittaminen vaatii yritystoiminnan koon mukaan joko vähän tai paljon pääomia. Suurin osa vastaajista kertoo käyttäneensä 0–1500 euroa aloituspääomia, mistä yli puolet on ollut omaa sijoitusta. Pääomaa on todennäköisesti käytetty työauton, -vaatteiden, -puhelimien sekä muiden tarvittavien varusteiden hankintaan. Myös mahdolliseen alkumarkkinointiin menneet kustannukset on todennäköisesti suoritettu alkupääomalla.

Yrityksen voi perustaa joko suoraan luonnonvara-alan tutkinnon suorittamisen jälkeen tai vaihtoehtoisesti muutaman vuoden työskentelyn jälkeen. Kuitenkin suoraan valmistumisen jälkeen yrittäjäksi ryhtyessä tulee olla varma omasta osaamisesta. Osaamista on oletettavasti kerätty opintojen aikana harjoitteluiden ja kesätöiden muodossa. Lisäksi työskennellessä maataloussektorilla on nopeaa verkostoitua alan toimijoiden kanssa, jolloin osaamisen markkinointi tapahtuu nopeasti. Tekemällä harjoittelut oikein, yrittäjä saa jo asiakkaita tulevaa yritystoimintaansa varten.

Yrittäjän tulee huolehtia tarvittavista lepopäivistään, osata hinnoitella palvelutarjontansa sekä suorittaa yrityksensä taloushallinnon tehtävät. Yritystoiminnan

aloittaminen vaatii alan koulutusta tai työkokemusta maataloussektorilta sekä yrittäjämäistä asennetta. Vastaajilla suurella osalla on suora yhteys maatilayritystoimintaan joko entisen yrittäjän, työntekijän tai lomittajan roolissa. Lisäksi nykyajan työllistymisen haasteena olevat määräaikaiset työsopimukset, ovat vastauksista nähtävillä. Omaan työllistymiseen halutaan varmuutta, jolloin yritystoiminnan aloittaminen on realistinen vaihtoehto. Myös halu työskennellä eläinten parissa on edesauttamassa innostusta lähteä lomituspalveluyrittäjäksi.

5.4.3 Yrityksen asiakkaat ja työntekijät

Suurin osa lomituspalveluyrityksen asiakastiloista ovat tuotantosuunniltaan naudakarjatiloja tai lampoloita. Tuotantoeläintilat ovat luonnollisesti lomituspalveluiden suurimpana kohderyhmänä lomitusoikeuden lakisääteisten ehtojen vuoksi. Lomituspalveluyrityksillä on yleensä samat vakioasiakastilat yritystoiminnan loppuun saakka, mutta toiminnan laajentaminen on haasteellista. Muutamien toimintavuosien jälkeen, vastaajista 50 prosentilla on edelleen sama määrä asiakastiloja kuin aloitusvuonna (1–5). Vain osa yrityksistä on kasvattanut asiakastilojensa määrää 6–10 tilan tai 16–20 tilan kokoluokkaan. Maatilojen automatisaation myötä, työajat tiloilla ovat lyhentyneet ja työtuloja pyritään lisäämään uusilla asiakastiloilla. Kuitenkaan asiakastilojen määrän kasvaessa, ei yrityksessä työskentelevien määrä ole kasvanut samassa suhteessa, sillä työntekijän palkkaaminen vaatii paljon resursseja.

Yrittäjän tulee täten pohtia yritystoimintansa laajentamisen vaihtoehtoisia ratkaisuja. Esimerkiksi vaihtoehto työntekijän palkkaamiselle on monen eri yrittäjän yhteinen yritys tai yhtiö. Jakamalla työt yrittäjien kesken, saadaan laajennettua yrityksen palvelutarjontaa sekä voidaan harjoittaa sivutoimisesti henkilöstövuokrausta. Myös palveluiden laajentaminen monialaiseen yritystoimintaan on punnittava vaihtoehto.

5.4.4 Riskienhallinta

Lomitustyönsä aikana yrittäjä on vastuussa toisen elinkeinosta sekä tuotantoeläimien hyvinvoinnista. Osana riskienhallintaa on maatalousyrittäjän pidettävä

perehdytyspäivä lomituspalveluyrittäjälle. Erilaisten työhöjeiden tekeminen tilan töistä on sekä maatalousyrittäjää että lomituspalveluyrittäjää helpottavia työvälineitä. Lisäksi työskennellessä eri maatiloilla tulee lomituspalveluyrittäjän ymmärtää työvarusteiden ja -vaatteiden tärkeys. Suojautuminen työtapaturmilta, työvälineiden käyttö sekä eläintautisuojausten muistaminen ovat ehdottoman tärkeitä.

Kehityksen tuoma maatalouskentän muutos korostuu lomituspalveluyrittäjien käyttämissä vakuutuksissa ja taloushallinnon työtehtävien ulkoistamisessa. Palkatessa työntekijöitä yritykset ottavat lakisääteiset työntekijöiden eläketurva- ja työttömyysvakuutukset. Vastuu-, tapaturma- sekä erilaiset henkilöstövakuutukset ovat lomitusalaalla yleisesti käytössä. Eläintiloissa työskennellessä on aina riskejä eri ammattitaupeista sekä tapaturmista, ja myös koneiden huollossa voi tapahtua vahinkoja. Näiden vuoksi myös vapaaehtoiset ryhmätapaturma- ja -henkivakuutukset ovat pohdittavia vakuutuksia.

Taloushallinnossa on tärkeää ymmärtää oman osaamisen rajat, sillä työtehtävät voi tarvittaessa ulkoistaa. Lomituspalveluyritysten yleisin itse suorittama taloushallinnon työtehtävä on laskuttaminen. Myös vero- ja arvonlisäveroilmoitukset, budjetointi sekä kirjanpito tilinpäätöksineen ovat yleisiä. Lomituspalveluyritysten liiketoiminta on kuitenkin suhteellisen pientä, jolloin taloushallinnon työtehtävien suorittaminen itse on realistista. Yrittäjän tulee joka tapauksessa ymmärtää taloushallinnon käsitteitä sekä osata seurata oman yritystoimintansa kannattavuutta.

5.4.5 Yhteistyö paikallisyksiköiden kanssa

Suurin osa kyselyyn vastanneista toimii joko yhden tai kahden paikallisyksikön alueella. Mikäli tiedonkulku lomitustarpeista olisi avoimempaa, saataisiin paremmin kehitettyä toimijoiden välillä olevaa kilpailua sekä kustannustehokkuutta lomitusten toteuttamiseen. Onko esimerkiksi järkevää lähettää kunnallista lomittajaa monen kymmenen kilometrin päähän, mikäli kyseisellä alueella toimii lomituspalveluyrittäjä? Onko myöskään järkevää tarjota lomitustyötä yrittäjälle, joka mat-

kustaa toisen lomituspalveluyrityksen toiminta-alueelle? Kustannukset kasaantuvat lomittajien ja lomituspalveluyrittäjien matkustaessa pitkiä matkoja sekä lomituskulujen maksun viivästymisissä. Yhteistyötä tehdään jo paikallisesti, mutta tässä olisi kehittämisen saumaa koko lomituserjestelmässä. Osa vastanneista kertoo saavansa työtarjouksia eri tiloille tai tekevänsä tarvittaessa lomituksia paikallisena paikallisyksikön kautta. Jos maakuntauudistus jollain aikavälillä toteutuu, on tiedonkulun kehittäminen ehdottoman tärkeää. Uudistuksen myötä Lappiin tulisi yksi paikallisyksikkö, joka kattaisi erittäin laajan pinta-alan.

Lomitushallinnon keskittäminen tuo haasteensa syrjemmille seuduille, jolloin paikallisyksikön alle tai rinnalle olisi mahdollista perustaa emoyhtiö tai -yhtiöitä, joiden yhteydessä toimisivat eri kuntien tai yhteistoiminta-alueiden tytäryhtiöt. Näin turvattaisiin tiedonkulkua sekä vanhojen lomittajien työllistymistä, mutta samalla mahdollistettaisiin uusien tekijöiden tuleminen lomituskentälle. Vahva emoyhtiö tytäryhtiön taustalla takaisi lomituspalveluiden saatavuuden, sekä mahdollisesti lyhentäisi lomittajien työpaikkojen välisiä etäisyyksiä. Yrityksen avulla voitaisiin myös suorittaa lomituksia useampana pyhäpäivänä.

5.4.6 Monialainen yritystoiminta

Lomituspalveluyrittäjän tarjoamalla monialaisella palvelutarjonnalla on suora yhteys maatalouteen. Laajentamalla yrityksen palvelutarjontaa esimerkiksi sorkkanhoitopalveluihin, saadaan sorkkanhoitopenkin ostamiseen avustuksia sekä starttirahaa. Yrittäjä voi navettatöiden lomassa hoitaa tilan eläinten sorkat tai tarvittaessa kulkea maakunnassa sorkkanhoitajana, jos lomitustöitä ei ole tarjolla. Näin säästetään matkakustannuksia sekä lisätään pienyrittäjän työn kannattavuutta. Sorkkanhoitoja tehtäessä voi myös sopia saman kunnan alueella olevien maatalousyrittäjien kesken yhteisestä sorkkanhoitotilauksesta.

Lomituspalveluyrittäjän on mahdollista suorittaa myös seminologin ammattitutkinto ja hoitaa siemennyksiä lomittamillaan maataloilla. Myös mahdolliset päivän aikana hoidettavat siemennykset saman kunnan alueella säästävät ajokilometrejä muilta seminologeilta. Seminologin ammattitutkintoon liittyy kiinteästi myös

muu jalostusneuvonta, joten yhteistyö jonkun Suomessa toimivan jalostusorganisaation kanssa on mahdollista. Suhde organisaatioon helpottaa omien laskujen muodostamista, kun siemennyksistä aiheutuvia kustannuksia ei tarvitse erotella varsinaiseen lomituskaskuun. Toisaalta, suorittuaan seminologin ammattitutkinnon lomituspäalveluyrittäjän on mahdollista toimia myös yksityisenä jalostusneuvojana organisaatioiden ulkopuolella.

Kesän aikana maatalousyrittäjät ovat yleensä ahtaalla, sillä päivät (ja yöt) kuluvat peltotöissä ja muu aika eläintenhoitotöissä. Lomituspäalveluyrittäjä voisi toimia lomitustöiden rinnalla myös urakoitsijana. Omien työkonoiden hankkimisen sijaan, yrittäjä voi tarjota myös pelkkää kuljettaja-apua, sillä ammattitaitoisten traktori-kuskioiden perään on vuosittain kyselyjä sosiaalisessa mediassa. Mikäli lomituspäalveluyrittäjä päättää hankkia omat työkonoidet, hän voi talvella hoitaa lumenaurasta ja muita kiinteistöhuoltotöitä. Näin yrittäjä saa tehtyä täysiä työpäiviä myös lomitustöiden ohella tai täysin sen ulkopuolella, mikäli lomituskentällä ei ole työtarjontaa.

Myös tilitoimisto-, neuvonta- ja edunvalvontapalvelut ovat vastausten perusteella realistisia palvelutarjontamahdollisuuksia lomituspäalvelun rinnalla. Lomituspäalveluyrittäjä voi lappilaisen TehemäPois! -asenteen avulla muodostaa laajoja yhteistyöverkostoja ja näin kehittää monialaista yritystoimintaansa. Tiloja kiertävä yrittäjä voi esimerkiksi antaa omilla näkemyksillään korvaamatonta näkökulmaa eri neuvontaorganisaatioiden asiantuntijoille. Tuntemalla maatalojen työtavat, hän voi erotella tuotannon pullonkauloja ulkopuolisen silmillä. Tällaisessa tilanteessa tulee muistaa vaitiolovelvollisuuden rajoitteet ja yrityssalaisuuksien säilyttämisvelvollisuus.

Näiden lisäksi matkailun tuomat mahdollisuudet tulee ottaa Lapin tapauksessa huomioon, erityisesti maatalouden murrosalueella sekä vähenevän maatalouden alueella. Kesän aikana on mahdollista tarjota lomituspäalveluita, mutta talvea varten tarvitaan niin kokkeja, tarjoilijoita, siivoojia kuin safarioppaitakin sesonkityöhön. Lomituspäalveluyrittäjä voi oman mielenkiintonsa ja ammattitaitonsa mukaan hoitaa esimerkiksi safarioppaan töitä talven aikana. Lisäksi kaikenlainen muu

henkilöstövuokraustarjonta on mahdollista. Lomituspalveluyrityksen rinnalla toimii vastanneiden mukaan myös paimenkoirakoulutusta, joten tässä voisi olla ratkaisua myös Lapin peltoporo-ongelmaan.

5.5 Johtopäätökset

Lomituspalveluyrityksen perustamisessa on monia eri tekijöitä, jotka ovat riippuvaisia joko tulevasta yrittäjistä itsestään tai ulkoisista tekijöistä. Tulevalla lomituspalveluyrittäjällä tulee olla riittävää osaamista joko koulutuksen tai työkokemuksen kautta lähtiessään yrittäjäksi. Tulevan yrittäjän tulee ymmärtää lomitusjärjestelmään liittyvää lainsäädäntöä sekä työn velvollisuuksia. Kun perusteellinen liiketoimintasuunnitelma laskelmineen on tehty, yrittäjän tulee rekisteröityä Yritys- ja yhteisötietojärjestelmään arvonlisäverovelvolliseksi sekä tarvittaessa palkanmaksajaksi. Lisäksi yrittäjän tulee jo perustamisvaiheessa huomioida yritystoiminnan mahdollinen laajentuminen monialaiseksi yritykseksi. Kun liiketoimintasuunnitelma on valmis, hän voi aloittaa alkurahoituksen hakemisen hankintoja varten.

Suurin osa lomituspalveluyrittäjien asiakastiloista on nautakarjatiloina sekä lampoloita. Näitä on Lapissa erityisesti maakunnan etelä- ja lounaisosissa vahvan maatalouden alueella. Nautakarjatiloina lomittaessa tulee olla laajaa osaamista, sillä yrittäjän tulee hallita eri lypsylaitteet ja -tavat, eri koneitten käsittelytaidot, tietotekniset sovellukset sekä omata hyvät eläinten käsittely-, lääkintä- ja tarkkailutaidot. Erilaiset koulutukset sekä harjoittelut ennen yritystoimintaa ovat tässä suuressa roolissa. Lisäksi hallitsemalla eri ruokintatavat, yrittäjä saa enemmän työntarjouksia, sillä appeentekotaito on korvaamaton myyntivaltti. Myös lampoloissa työtehtävät vaihtelevat maatalon mukaan, mutta erityisesti koneenkäyttö-, ruokinta- sekä eläinten käsittelytaidot ovat tärkeitä. Erilaisten vakuutuksien ottaminen on tärkeää riskienhallinnan kannalta.

Lapissa maatalouden murrosalueella toimii kolme paikallisyksikköä, minkä vuoksi lomittajien saatavuudessa on alueellista vaihtelua. Lomituspalveluyrittäjän tulee alueella huomioida lomituslaskutuksessaan kuuluuko maatila Ylitornion, Sallan vai Posion alueen paikallisyksikköön. Kukin paikallisyksikkö korvaa erilaisilla

summilla lomituksen kustannuksia, jolloin sekaannuksia on vältettävä. Porotalous tuo omat haasteensa erityisesti Ranuan kunnan alueella, jolloin paimenkoirien koulutus voisi toimia alueella myyntivalttina. Lisäksi Rovaniemen vahva sesonki-matkailu tuo mahdollisuuden toimia kesät lomituspäalveluyrittäjänä ja talvet sesonki-töissä. Myös yhteistyö neuvontaorganisaatio ProAgrian kanssa on varteen otet-tava vaihtoehto.

Vähenevän maatalouden alueella maatilat ovat kauempana toisistaan, ja alueella on maatalouden rinnalla runsaasti porotaloutta. Nautakarjatilojen ja lampoloiden yhdistäminen asiakassegmenttiin on realistista. On kuitenkin huomioitava, että alueella on sekä kehittyviä että jatkajan puutteen vuoksi taantuvia tiloja, jolloin asiakassegmenttiin voi osua monella eri aikakaudella olevia maatiloja. Lomitus-palveluyrittäjän laaja osaaminen nousee suureen arvoon, sillä palvelutarjonnan laajentaminen myös poronhoitajien sijaisapuun on yksi vaihtoehto. Poronhoitajan ammatin rinnalla olisi vastavuoroisesti mahdollista harjoittaa myös lomituspäalveluyrittäjän ammattia.

Pitkät välimatkat sekä monialaisuus tuovat myös ostopalveluiden mahdollisuu-den esille erityisesti vähenevän maatalouden alueella. Mikäli monialainen lomi-tuspäalveluyrittäjä toimii alueella, kunta tai kaupunki voisi ostaa yrittäjältä lomituspäalveluiden hoitamisen tietyllä alueella. Tämä vähentäisi paikallisyksiköiden mat-kustuskustannuksia sekä toisi varmuutta maatalousyrittäjille, kun he tuntisivat ti-lalle tulevan lomituspäalveluyrittäjän. Kuitenkin toiminnassa on riskinsä, sillä myös lomituspäalveluyrittäjä tarvitsee lomapäiviä sekä aina on olemassa sairastumisen tai tapaturman riski. Myös mahdollinen monialainen yritystoiminta voi tuoda aika-tauluissa päällekkäisyyksiä.

Lomituspäalveluyrityksellä on täten realistiset mahdollisuudet olla kannattava yri-tys koko Lapin maakunnassa. Mikäli mietitään pelkkiä lomituspäalveluita tarjoavaa yritystä, sen optimaalinen sijainti on vahvan maatalouden alueella. Tilojen väliset etäisyydet eivät ole niin suuria kuin muualla sekä tilakoot ovat isompia. Yrittäjän työaika ei kulu välinkulkuun sekä hän voi ottaa helpommin vastuulleen myös päi-

vystysvuoroja tilallisten ollessa lomalla. Monialainen yritystoiminta tälläkään alueella ei kuitenkaan ole mahdoton ajatus, sillä koneurakointi, seminologina toimiminen tai sorkanhoito ovat koko maakunnan alueen mahdollisuuksia.

Kehittämällä tiedonkulkua Lapin paikallisyksiköiden, lomituspalveluyrittäjien sekä maatalousyrittäjien välillä saadaan kustannustehokkuutta Lapin lomitukseen. Uudelta yrittäjältä vaaditaan vahvaa osaamisen näyttöä lomitustaidoistaan sekä vahvaa markkinointia. Verkostoitumalla laajasti alan toimijoihin lomituspalveluyritykset saavat oman monialaisen yritystoimintansa markkinoille sekä mahdolliset yhteistyökumppanit mukaan toimintaan. Kuitenkin lomituspalveluyrittäjän oma asenne on suurin ratkaiseva tekijä yritystoiminnassa.

6 POHDINTA

Koko opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan oli opettavainen perehtyminen Suomen lomitusjärjestelmään, lomituspalveluyrityksen perustamiseen ja toimintaan sekä maakuntaa koskevien uudistustoimien vaikutuksista lomitukseen. Vaikka olen aina tiennyt lomituslainsäädännöstä ja -käytänteistä, sain laajempaa kuvaa lomituksen toteuttamisesta sekä paikallisyksikön että yrityksen näkökulmasta. Tämän lisäksi kyselyn tekeminen ja kohdistaminen tietyille otannalle antoi arvokkaan kokemuksen tutkimuksen toteuttamisesta sekä tulosten analysoinnista.

Työn teoriaosuuden rajaaminen lomituksen lainsäädäntöön, Lapin tilanteeseen sekä yrityksen perustamisen teoriaan antoi selkeän kokonaisuuden lomituspalveluyrityksen aloittamisesta. Rajattu, mutta silti kattava teoria saatiin peilaamaan työn tutkimusosuuteen. Yritystoiminnan aloittamisen teoriaan on kerätty yleispätevää tietoa auttamaan uusia lomituspalveluyrittäjiä taloushallinnossa. Lomituskentän muuttuminen antoi opinnäytetyölle ajankohtaista arvoa sekä kyselyn kohdentaminen anonyymille joukolle antoi selkeää kuvaa lomituspalveluyrittäjyydestä. Lomitusjärjestelmän kehittäminen tiedonkulussa sekä kustannustehokkuudessa ovat esiin nostamisen arvoisia keskustelunaiheita niin paikallisyksiköissä kuin lomituspalveluyrityksissä.

Tutkimuksen tavoitteet huomioiden saatiin vertailuun monipuolisesti sekä toimintaansa laajentavia että toimintansa vakiinnuttaneita vanhempia yrityksiä. Yrittäjät toimivat sekä pää- että sivutoimisina lomituspalveluyrittäjinä, jolloin saatiin myös monialaisuuden vaihtoehtoja selville. Huomattava positiivinen fakta kyselyn tavoitteisiin nähden oli, että kaksi vastanneista yrittäjistä toimii Lapin maakunnan alueella. Kirjaamalla opinnäytetyöhön vaihtoehtoja monialaisen yritystoiminnan muodoista, autetaan Lapin lomituspalveluyrittäjiä laajentamaan palvelutarjontaansa.

Jos tekisin opinnäytetyön uudestaan, keskittyisin vielä enemmän etäisyyksien hallintaan, talouslaskelmiin ja muihin lomituspalveluyrityksen perustamisen osatekijöihin tarkemmin. Kyselyn kohdistaminen Lapin maatalousyrittäjille voisi antaa

tietoa alueellisista mielipiteistä lomitusten toteuttamisen vaihtoehdoista. Tämän tutkimuksen jatkotutkimuksena voisi olla selvitys lomituspalveluyrityksen palvelutarjonnan mahdollisuuksista ja haasteista Ruotsin puolelle. Asiaa koskevat lain-säädännöt sekä muut rajoitteet kerättäisiin yhteen sekä pohdittaisiin monialaisen yritystoiminnan mahdollisuuksia ja haasteita. Norrbottenissa on maatalousyrittäjiä vähän, mutta tässä voisi silti olla markkinarakoa monialaiselle lomituspalveluyrittäjälle. Samalla se voisi toimia pk-yritysten yhtenä ulkomaankaupan myyntivalttina pohjoisen maaseutuelinkeinoissa.

LÄHTEET

- Ala-Siurua, M. 2016. Eläkeikä nousee 65 vuoteen. Maaseudun Tulevaisuus 23.12.2016. Viitattu 25.10.2019 <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maatalous/el%C3%A4keik%C3%A4-nousee-65-vuoteen-viljelij%C3%A4n-syyt%C3%A4-mietti%C3%A4-tarkkaan-kannattaako-j%C3%A4%C3%A4d%C3%A4-osittaiselle-vanhuusel%C3%A4kkeelle-1.173424>.
- Alma Media Oyj 2019a. Tunnuslukuopas. Viitattu 9.9.2019 <https://www.almatalent.fi/tietopalvelut/tunnuslukuopas>.
- Alma Media Oyj 2019b. Tunnuslukuopas – maksuvalmius, current ratio. Viitattu 9.9.2019 <https://www.almatalent.fi/tietopalvelut/tunnuslukuopas/maksuvalmius/current-ratio>.
- Alma Media Oyj 2019c. Tunnuslukuopas – vakavaraisuus, suhteellinen velkaantuneisuus. Viitattu 9.9.2019 <https://www.almatalent.fi/tietopalvelut/tunnuslukuopas/vakavaraisuus/suhteellinen-velkaantuneisuus-prosentti>.
- Circumpolar Agriculture Conference 2019. Arktikum, Rovaniemi. 13.-15.3.2019.
- Enroth, A., Havu, S., Kovalainen, M., Leinonen, E., Paavilainen, J., Seppinen, K. & Österman, P. 2007. Maatilayrityksen yhtiöittäminen. ProAgria Keskusten Liitto. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Enroth, A., Jokipii, P., Kaila, E., Karhula, T., Karttunen, J., Leppälä, J., Mattila, T., Meriläinen, P., Mäkinen, H., Rantamäki-Lahtinen, L., Rikkonen, P., Sinisalo, A., Suutarinen, J., Tuure, V-M., Vesala, H., Vesala, K. & Ylätaalo, M. 2008. Maatilayrityksen menestystekijät. ProAgria Keskusten Liitto. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Esa, M. 2018. Y-studio, verotus. Viitattu 9.9.2019 <https://y-studio.fi/yrityksen-alku/verotus/yrittaja-hyodynnä-kolme-verovahennystä/>.
- Halttunen, P. 2016. Mela-turva. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Viitattu 1.2.2019. <https://docplayer.fi/47201568-Mela-turva-maatalousyrittäjien-eläkelaitos-mela-asiamies-pirkko-halttunen.html>.
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Viitattu 17.1.2020 <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>.
- Hesso, J. 2015. Hyvä liiketoimintasuunnitelma. Toinen painos. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Holopainen, T. 2008 Yrityksen perustajan opas – silta yrittäjyyteen. 14. painos. 18. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Jokipii, P. 2006. Maatilayrityksen kilpailukyky. ProAgria Keskusten Liitto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Keränen T., Nikander, M., Raasakka, H. & Jänkälä S. 2019. Aluekehittämisen tehtävät, Lapin maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelu 2016-2019. Viitattu 21.8.2019 <https://lapinmaakunta.fi/wp-content/uploads/sites/3/aluekehittamisen-loppuraportti-lapin-maakunta-ja-sote-uudistuksen-valmistelun-raportit-2019.pdf>.

Lauslahti, S. 2007. Mitä talousluvut kertovat? Tilisanomat 2/2007. Viitattu 16.1.2020 <https://tilisanomat.fi/yleiset/mita-talousluvut-kertovat>.

Lehtonen, S. 2019. Joko tämä on merkki paremmasta? Laajentavilla tiloilla työtuloja myös korotetaan, ei enää vain lasketa. Maaseudun Tulevaisuus 15.4.2019. Viitattu 3.1.2020 <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/maatalous/tilaajille-7.140698?ald=1.413089>.

Kannala, T. 2019. Ylitornion lomituspalvelut. Lomituspalvelupäällikön esitys 23.10.2019.

Kuha, R. 2015. Lapin maatalouden rakenne ja tuotanto. 17. Luonnonvarakeskus.

Kuha R., Hallikainen, V. & Hannukkala A. 2018. Aito arktinen maatalous; Lapin maatalouden nykytilanteen ja tulevaisuuden analysointia. Luonnonvarakeskus.

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain muuttamisesta 30.12.2015/1663. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151663#Pidp446753696lomi>.

Maaseutukuriiri 2018. Lomittamiselle pyritään luomaan joustava toimintamalli maakuntauudistuksessa. Maaseutu-uutiset 26.4.2018. Viitattu 21.8.2019 <http://www.maaseutukuriiri.fi/2018/04/26/lomittamiselle-pyritaan-luomaan-joustava-toimintamalli-maakuntauudistuksessa/>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2013. Maatalousyrittäjien sijaisapuhakemuslomake. Viitattu 25.10.2019 <https://www.mela.fi/fi/content/maatalousyrittajan-sijaisapuhakemus-2666>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016a. Maatalouslomitus. Viitattu 21.1.2019 <https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016b. Vuosiloma. Viitattu 5.1.2019 <https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/lomituspalvelut/vuosiloma>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016c. Sijaisapu. Viitattu 5.1.2019 <https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/lomituspalvelut/sijaisapu>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016d. Kotieläinyksikkö. Viitattu 10.2.2019 <https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/lomituspalvelut/vuosiloma/kotielainyksikot>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2016e. Maatalousyrittäjien lomitusopas. Viitattu 29.5.2019 https://www.mela.fi/sites/default/files/tiedostot/maatalouslomitus/maatalousyrittajien_lomitusopas_20170310.pdf.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018a. Tietoa meistä. Viitattu 21.1.2019
<https://www.mela.fi/fi/tietoa-melasta>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018b. Pakollinen vakuutus. Viitattu 21.1.2019
<https://www.mela.fi/fi/elakevakuutus/myel-vakuutus/vakuuttaminen/pakollinen-vakuutus>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018c. Apurahansaajat, eläkevakuutus. Viitattu 1.2.2019
<https://www.mela.fi/fi/apurahansaajat/elakevakuutus>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018d. Itse järjestetty lomitus. Viitattu 29.5.2019
<https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/jarjestaminen/itse-jarjestetty-lomitus>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018e. Paikallisyksiköt. Viitattu 29.5.2019
https://www.mela.fi/sites/default/files/tiedostot/maatalouslomitus/paikallisyksikot_2019.pdf.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2018f. Maatalouslomitukseen ollaan tyytyväisiä, mutta maakuntaudistus huolettaa. Viitattu 21.8.2019
<https://www.mela.fi/fi/ajankohtaista/maatalouslomitukseen-ollaan-tyytyvaisia-mutta-maakuntaudistus-huolestuttaa>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019a. Luopumistuki (LUTU). Viitattu 21.1.2019
<https://www.mela.fi/fi/elakevakuutus/luopumistuki-lutu>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019b. Vakuutusmaksut. Viitattu 21.1.2019
<https://www.mela.fi/fi/elakevakuutus/myel-vakuutus/vakuutusmaksut>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019c. Paikallisyksiköt. Viitattu 25.10.2019
<https://www.mela.fi/fi/maatalouslomitus/lomituksen-hallinto/yhteystiedot>.

Maatalousyrittäjien eläkelaitos 2019d. Maksullinen lomitus. Viitattu 9.12.2019
<https://www.mela.fi/maatalousyrittajat/maatalouslomitus/maksullinen-lomitus/>.

Onnistu yrittäjänä 2016. Liiketoimintasuunnitelman kaavio. Viitattu 25.10.2019
<https://www.onnistuyrittajana.fi/liiketoimintasuunnitelma-ohje>.

Osaava yrittäjä 2016. Yritystoiminta, Yrittäjäksi ryhtyminen. Viitattu 24.6.2019
<http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/yrittajaksi-ryhtyminen>.

Osaava yrittäjä 2017a. Budjetointi. Viitattu 9.9.2019
<http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/budjetointi>.

Osaava yrittäjä 2017b. Yrittäjyys. Viitattu 20.8.2019
<http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/yrittajyys>.

Pellinen, J. & Enroth, A. 2008. Kannattava maatilayritys. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Perälähti, M. 2019. Mitä segmentointi tarkoittaa ja mitä sillä tekee. Taloustutkimus Oy. Viitattu 16.1.2020 <https://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutisia/mita-segmentointi-tarkoittaa-ja-mita-silla-tekee.html>.

Parsons, A., Uusitalo, P. & Juurikko, A. 2017. Maatalouden lomitussuunnitelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:20 Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 3.1.2020 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79775>.

Posion kunta 2016. Lomituspalvelut. Viitattu 13.8.2019 <http://www.posio.fi/palvelut/lomituspalvelut>.

Posion kunta 2018. Talousarvio vuodelle 2019 ja taloussuunnitelma vuosille 2020-2021. Viitattu 21.8.2019 http://www.posio.fi/sites/default/files/kv_14.12.2018_ss_39_ta_2019_ja_ts_2020-2021_final.pdf.

Puustinen, T. 2004. Avain omaan yritykseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Raatikainen, L. 2005. Tavoitteellinen markkinointi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Rautiainen, R. 2019. Ylitorniolle lisäkorvaus lomituksen hoitamisesta. Viitattu 21.8.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10684160>.

Ronkainen, J. 2019. Maatalousyrittäjien eläkelaitos. Mela-asiamiehen esitys Melan vakuutuksista 23.10.2019.

Sallan kunta 2019. Lomituspalvelut. Viitattu 13.8.2019 <http://www.salla.fi/Lomituspalvelut>.

Sodankylän kunta 2018. Talousarvio 2019 – Taloussuunnitelma 2019-2021. Viitattu 3.1.2020 <http://www.sodankyla.fi/Documents/P%C3%A4%C3%A4t%C3%B6ksen-tek%C3%B6ja%20hallinto/Talousarvio%202019.pdf>.

Suomen Yrittäjät 2016. Oletko valmis yrittäjäksi? Viitattu 20.8.2019 <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/perustietoa-yrittajyydesta/oletko-valmis-yrittajaksi-316168>.

Tomperi, S. 2018. Taloushallinto – Toiminnan kannattavuus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Valtioneuvosto 2019. Alueuudistus. Mikä on maakuntauudistus. Viitattu 21.8.2019 <https://alueuudistus.fi/mika-on-maakuntauudistus>.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Vammalan Kirjapaino Oy.

Verohallinto 2018. Kirjanpito, tilikausi, verokausi. Viitattu 20.1.2020 <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/perustaminen-ja-muutokset/uusi-yritys/kirjanpito-tilikausi-verokausi/>

Vilka, H. 2007. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Gummerus Kirjapaino Oy.

Väre, T. 2018. Lomituspalvelut, viljelijätukihallinto ja maaseudun kehittäminen maakuntauudistuksessa. Kuntaliitto. Viitattu 21.8.2019 <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/03%20V%C3%A4re%20Rovaniemi%2022%2005%202018.pdf>.

Ylitornion kunta 2018. Talousarvio 2019. Viitattu 21.8.2019 <https://ylitornio.fi/wp-content/uploads/2018/12/Talousarvio-vuodelle-2019-ja-taloussuunnitelma-vv-2020-2021-1.pdf>.

Ylitornion kunta 2019. Lomituspalvelut. Viitattu 13.8.2019 <https://ylitornio.fi/palvelut/lomituspalvelut/>.

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn saateviesti

Liite 2. Kyselyn kysymykset

Liite 1.

Opinnäytetyö käsittelee lomituspalveluyrityksen perustamista Lappiin sekä siihen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia. Lapissa etäisyyksien ollessa pitkät, kunnalliset lomittajat tulevat jopa satojen kilometrien päästä tilalle. Pienet lomituspalveluyritykset voisivat tuoda ratkaisuja Lapin lomituskentän haasteisiin, mutta sen selvittämiseen tarvitaan taustatietoa lomituspalveluyrittäjyydestä.

Kysely koostuu ~30 kysymyksestä, joista suurin osa on monivalintakysymyksiä. Kysymykset koskevat yrityksen perustamista, yritystoiminnan pyörittämistä sekä monialaisesta yrittäjyydestä. Kyselyn vastausten pohjalta pohditaan lomituspalveluyrityksen käytettävyyttä Lapissa.

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. Kaikkien yhteystietonsa loppuun jättävien kesken arvotaan tuotepaketti. Vastaukset käsitellään anonymisti henkilösuojalakien puitteissa, eikä tietoja jaeta eteenpäin.

Liite 2 1(5).

Perustietoja yrityksestä

1. Yritysmuoto
 - a. Toiminimi
 - b. Osakeyhtiö
 - i. Osakkeen omistajien määrä _____
 - c. Kommandiittiyhtiö
 - i. Omistajien määrä _____
 - d. Avoin yhtiö
 - i. Omistajien määrä _____
 - e. Osuuskunta
 - i. Osakkaiden määrä _____
2. Toiminta-alue (1 tai useampi vaihtoehto)
 - a. Uusimaa
 - b. Varsinais-Suomi
 - c. Kanta-Häme
 - d. Päijät-Häme
 - e. Kymenlaakso
 - f. Satakunta
 - g. Pirkanmaa
 - h. Keski-Suomi
 - i. Etelä-Karjala
 - j. Pohjois-Karjala
 - k. Etelä-Savo
 - l. Pohjois-Savo
 - m. Keski-Suomi
 - n. Pohjanmaa
 - o. Etelä-Pohjanmaa
 - p. Keski-Pohjanmaa
 - q. Pohjois-Pohjanmaa
 - r. Kainuu
 - s. Lappi
3. Miten monta vuotta yritys on toiminut?
 - a. 1-2
 - b. 3-4
 - c. 5-6
 - d. 7-8
 - e. 9-10
 - f. 11 tai enemmän
4. Montako työntekijää yrityksessä on yrittäjän/yrittäjien lisäksi?
 - a. 0
 - b. 1-2
 - c. 3-4
 - d. 5 tai enemmän

Liite 2 2(5)

Yritystoiminnan synty

5. Yrittäjien koulutus
 - a. Maaseutuyrittäjän perustutkinto
 - b. Agrologi (AMK tai YAMK)
 - c. Agronomi
 - d. Eläintenhoitaja
 - e. Tradenomi
 - f. Jokin muu, mikä? _____
6. Yrittäjien aiempi työkokemus
 - a. Suoraan koulusta yrittäjäksi
 - b. Maatalousyrittäjä
 - c. Kunnallinen lomittaja
 - d. Maaseututoimiston työntekijä
 - e. Maaseutuviranomainen, esim. EU-tarkastaja
 - f. Jokin muu, mikä? _____
7. Mistä lomituspalveluiden liikeidea on syntynyt?

8. Yritystoiminnan aloitukseen on käytetty (1 tai useampi)
 - a. Starttiraha
 - b. Pankkilaina
 - c. Yksityiset sijoittajat
 - d. Joukkovelkakirjalaina
 - e. Leasing-rahoitus
 - f. Oma sijoitus
 - g. Lainakoneet/-tarvikkeet
 - h. Jokin muu, mikä? _____
9. Paljonko toiminnan aloitus on vaatinut pääomia?
 - a. 0 – 1 500 €
 - b. 1 500 – 3 000 €
 - c. 3 000 – 5 000 €
 - d. yli 5 000 €
10. Montako asiakastilaa on ollut ensimmäisen vuoden aikana?
 - a. 0-5
 - b. 6-10
 - c. 11-15
 - d. 16 tai enemmän
11. Moniko työskenteli yrityksessä ensimmäisenä vuonna?
 - a. Ei yhtään
 - b. 1-3
 - c. 4-6
 - d. 7 tai enemmän

Asiakkaat ja työntekijät

Liite 2 3(5)

12. Asiakastilojen tuotantosuunnat (1 tai useampi)
- Lypsykarjatala
 - Lihakarjan kasvattamo
 - Sikala
 - Broilerinkasvattamo
 - Kanala
 - Turkistarha
 - Hevostila
 - Kasvinviljelytila
 - Jokin muu, mikä? _____
13. Asiakastilojen määrä
- 1-5
 - 6-10
 - 11-15
 - 16-20
 - 21 tai enemmän
14. Asiakastilojen vaatima ammattitaito? (esim. konetyöt, appeenteko, keino-
nosiemennys, automaattilypsy)
-
15. Montako työntekijää yrityksessä on yrittäjän/yrittäjien lisäksi?
- 0
 - 1-4
 - 5-10
 - 11 tai enemmän
16. Ovatko työntekijät
- Vakituisia
 - Määräaikaaisia
 - Molempia
17. Työntekijöiden koulutus
- Maatalousyrittäjän perustutkinto
 - Agrologi (AMK tai YAMK)
 - Agronomi
 - Eläintenhoitaja
 - Tradenomi
 - Jokin muu, mikä? _____

Yleisesti yritystoiminnasta

18. Millä tavalla yritys kehittää palvelutarjontaansa?
-
19. Missä yritys markkinoi toimintaansa?
- Suora markkinointi
 - Paikallislehdet
 - Sosiaalinen media

Liite 2 4(5)

- d. Alue-uutiset
 - e. "Puskaradio"
 - f. Omat nettisivut
 - g. Jokin muu, mikä? _____
20. Yrityksen itse suorittamat taloushallinnon tehtävät?
- a. Kirjanpito ja tilinpäätös
 - b. Veroilmoitukset
 - c. Alv-ilmoitukset
 - d. Laskutus
 - e. Palkanmaksu
 - f. Budjetointi
 - g. Likvilaskelmat
 - h. Investointilaskelmat
 - i. Jokin muu, mikä? _____
21. Millaisia vakuutuksia yrityksessä on? (henkilöstö, irtaimisto, vahinko jne.)

Yhteistyö lomatoimistojen kanssa

22. Monenko paikallisyksikön alueella yritys toimii?
- a. 1
 - b. 2
 - c. 3
 - d. 4
 - e. 5 tai enemmän
23. Teettekö yhteistyötä lomitusten järjestämiseksi kunnallisen lomituksen kanssa?
- a. Kyllä
 - b. Ei
24. Miten?
-
25. Miten hoidatte lomituspalveluiden laskuttamisen?
- a. Asiakas maksaa koko laskun
 - b. Asiakkaalle alv:n osuus, lomatoimistolle alv:ton lasku
 - c. Lasku kunnalliselle lomatoimistolle, joka laskuttaa asiakasta
 - d. Jokin muu, mikä? _____
26. Miten alueesi kunnallinen lomatoimisto korvaa itse järjestetyn lomituksen tilallisille?

Monialainen yrittäjyys (jos tarjoat vain lomituspalveluita, vastaa vain kysymykseen nro 27)

27. Lomituspalveluyritykseni on
- a. Päätoiminen elinkeinoni
 - b. Sivutoiminen elinkeinoni

Liite 2 5(5)

28. Millaista muuta yritystoimintaa yritys/yrittäjä tarjoaa lomituspalveluiden lisäksi?

29. Moniko lomituspalveluasiakas käyttää muita yrityksen tarjoamia palveluita?

- a. Ei yhtään
- b. 1-5
- c. 5-10
- d. 11 tai enemmän

30. Onko yhteistyökumppaneita monialaiselle yrittäjyydellesi (1 tai useampi vaihtoehto)

- a. Ei ole
- b. Kyllä, yksityisiä yrittäjiä
- c. Kyllä, suurempia organisaatioita
- d. Kyllä, alihankkijoita
- e. Kyllä, jokin muu, mikä? _____

Loppusanat

31. Miten yrittäjän näkökulmasta kehittäisit nykyistä lomitusjärjestelmää?

32. Mitä muuta haluaisit kertoa lomituspalveluyrittäjyydestä ja / tai yleisesti yrittäjyydestä?

Kiitos kyselyyni vastaamisesta!